

№8 / 2011 (1002)

ISSN 0320 - 7579

БЯРОЗКА

Для тых, хто хоча разабрацца ў гісторыі,
сучаснасці, сабе!

Штомесячны літаратурна-мастацкі, грамадска-палітычны часопіс,
дадатак да літаратурна-мастацкага часопіса «Малодосць»

ЛІСТАПАД

Выдаецца са снежня 1924 года

У 1974 годзе часопіс узнагароджаны ордэнам «Знак Пашаны»

В. а. галоўнага рэдактара **Рагнед Юр'евіч МАЛАХОЎСКИ**

Рэдакцыя:

Кацярына БЕЗМАЦЕРНЫХ
(рэдактар аддзела маладзёжных праблем)

Арцём КАВАЛЕЎСКИ
(рэдактар аддзела мастацкай літаратуры)

Галіна ПШОНИК
(рэдактар аддзела публіцыстыкі)

*Мастацкі рэдактар Віктар КАЛІНІН
Тэхнічнае рэдагаванне і вёрстка
Любові КАСЦЮКЕВІЧ
Стыльрэдактар Кацярына ГОЛУБ*

*Рэдакцыя не рэцэнзуе і не вяртае дасланыя рукапісы.
Пры адсутнасці дадзеных аўтара ганарар не налічваецца.
Пры перадруку спасылка на «Бязролку» абавязковая.*

*Юрыдычны адрас: 220005, Мінск, пр. Незалежнасці, 39.
Адрас для карэспандэнцыі: 220034, Мінск, вул. Захаравы, 19.
«Бязролка». E-mail: bjarozka@mail.ru
Сайт: bjarozka.lim.by Тэлефон рэдакцыі: 288-24-62.*

*Падпісана да друку 10.11.2011. Фармат 70 x 100^{1/16}. Палера афсетная.
Друк афсетны. Умоўн. друк. арк. 5,20. Ул.-выд. арк. 5,14. Тыраж 1324 экз. Заказ 3122.
Кошт нумара ў розніцу 5000 руб.*

*Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства «Выдавецтва «Беларускі Дом друку».
220013, Мінск, праспект Незалежнасці, 79. ЛП № 02330/0494179 ад 03.04.2009 г.*

*Часопіс «Бязролка» зарэгістраваны ў Міністэрстве інфармацыі РБ.
Рэг. нум. 210.*

© «Бязролка», 2011.

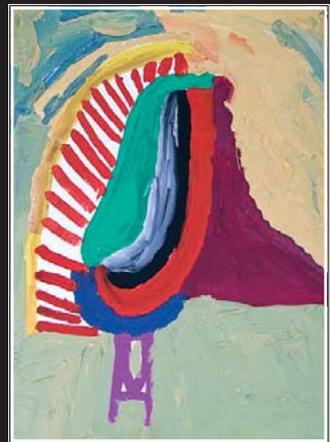
**Заснавальнікі — Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь;
рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Літаратура і Мастацтва»**

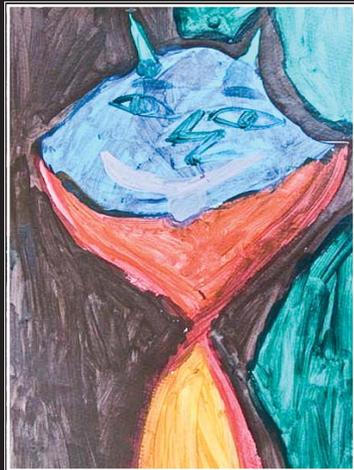
Каця МЯСНІКОВА, 7 гадоў

Уладзімір СЕНАЖАЦКІ, 8 гадоў

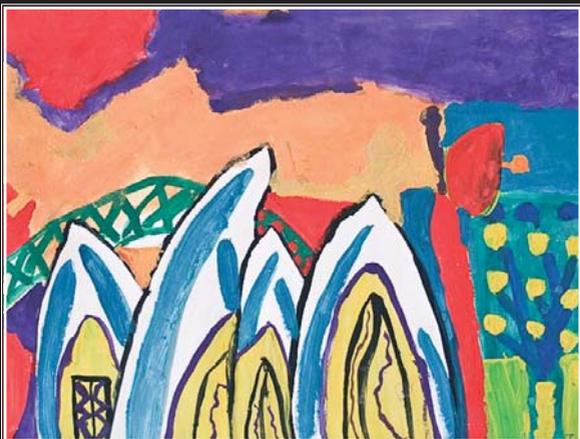
Андрэй ГЕРАСІМОВІЧ, 6 гадоў

Ліда ПАНАМАРОВА, 9 гадоў

Павел МІШАЛУТАЎ, 8 гадоў

Стас ТАРАСАЎ, 7 гадоў

Люба ШУБ, 11 гадоў

Фантазія

На гэты раз «Верасок» прадстаўляе фантастычную графіку вучаніцы 7 класа гімназіі № 25 г. Мінска Вольгі АЛЕЙНІКАВАЙ.

Проза
**НЕЗАБЫЎНЫЯ СУСТРЭЧЫ
 З АВЕЧКАЙ АДЭЛЯЙ АБО ADELJASTAR@TUT.BY** 4
 Наталля БУЧЫНСКАЯ

ПАЛЁТ І ПАДЗЕННЕ КРОНА ТЭНЛІ 16
 Серж МІНСКЕВІЧ

НОВАЕ ВЕДААННЕ 34
 Галіна ПШОНИК

ШЧАНЯЧЫЯ ГАДЫ (Урыўкі з аповесці) 42
 Мельхіёр ВАНЬКОВІЧ

Упершыню ў «Бярозцы»
КОЖНЫ ДЗЕНЬ — МАЛЕНЬКАЕ ЖЫЦЦЁ! 11
 Надзея ФІЛОН

Фотарэпартаж
«ВЯСЁЛКА» — НАШ НАДЗЕЙНЫ СЯБАР! 23
 Рагнед МАЛАХОЎСКИ

Паэзія
ДЗЕ МІГ СТАГОДДЗІ ПАЯДНАЎ... 23
 Уладзімір МАЗГО

Драматургія
ДАМАВІЧКІ 26
 Ягор КОНЕЎ

Свой голас
КРЫНІЧКА МАЙГО ДЗЯЦІНСТВА 40
 Дзмітрый ПЯТРОВІЧ

Займальная псіхалогія
**49 ІНТЭЛЕКТ-МАПА,
АБО ЯК РАЗВІВАЦЬ УЛАСНЫЯ ЗДОЛЬНАСЦІ**
Алена ІВАНЮШАНКА

Захапленні
51 СТЫХІЯ ПАД НАЗВАЙ «КВАТЭРНІК»
Ганна ВАЛЫНЕЦ

Атлас свету
**53 ДРЭВА З СЕРБАЛУЖЫЦКІМІ
КАРАНЯМІ**
Юры НЕСЦЯРЭНКА

Беларуская міфалогія
56 ГАСПАДАР УСІХ РАМЁСТАВАЎ
Ірына КЛІМКОВІЧ

Дынамік
**60 ПОЛЬСКІЯ БЕЛАРУСЫ.
ILO&FRIENDS**
Вітаўт МАРТЫНЕНКА

62 ЧАРЫ ДАБРЫНІ
Вольга НАВАЖЫЛАВА

Вернісаж
64 МАЛЯВАЦЬ ПРОСТА!.. ЯК ДЫХАЦЬ
Кацярына БЕЗМАЦЕРНЫХ

Незабыўныя сустрэчы з авечкай Адэляй або *Adeljastar @tut.by*

Наталля БУЧЫНСКАЯ

(Працяг. Пачатак у № 1—7)

НЕБЯСПЕЧНАСЦЬ РАГОЎ І КАПЫТОЎ

На наступны дзень Адэля завітала да мяне раздражнёная і змрочная.
— Ведаеце, дарэмна вы за Малімонку заўсёды заступаецеся!
— Адэля, калі ты зноў будзеш паклёпнічаць, то лепш і не пачынай!
— Вось як! Дык вы з імі заадно! — выпаліла Адэля і ўзрушана забегала па пакоі. — Прадаліся за слоік малака!

— Досыць! — рашуча адгукнулася я. — Ты прызвычалася вінаваціць усіх навокал. А сабе дазваляеш непрыгожыя паводзіны. Ты бываеш эгаістычнай і неўраўнаважанай, крыўдзіш сяброў, звысоку глядзіш на іх... — я магла б працягваць, але Адэля ўжо глядзела на мяне вачыма, поўнымі слёз.

— Проста я натура арыгінальная, самабытная. А ніхто не хоча зважаць на гэта.

— Арыгінальнасць і нявыхаванасць — не адно і тое ж. Дык што зноў здарылася?

Адэля ўсхліпнула:

— Малімонка і Баранчык намовілі Даліктусю, і цяпер ніхто не хоча са мной знацца! Мы збіраліся сёння на пікнік. Але яны адмовіліся браць мяне з сабой! А я ж толькі заўважыла Малімонцы, што яна зноў складзе кошык з лусцікамі абы-як.

— Так. А яшчэ што?

— Даліктусі параіла змяніць капялюш, бо яна ў ім да пудзіла падобная. А Баранчыка наогул не чапала! Толькі сказала, што вогнішча раскладаць буду сама, бо такі няўклюдка нізавошта не дасць рады. А яны заявілі, што выдатна абыдуцца без маіх парад. І без мяне. Ці ж гэта справядліва?

Адэля сакатала так хутка, што я не паспявала слова ўставіць:

— І дарэмна крыўдзіліся! Баранчык сапраўды вогнішча расклаў толькі з трэцяй запалкі, Малімонка яблыкі паклала на дно кошыка, а іх жа першымі прыемна з'есці, а з Даліктусі ўсе сустрэчныя пасмейваліся.

— А ты адкуль ведаеш? Цябе ж не ўзялі на пікнік!

— А я, — вочкі Адэлі загарэліся рашучасцю, — не дазволю псаваць сабе планы! Цішком пракралася за імі і падгледзела. З мяне выйшла б выдатная шпіёнка! За плотам хавалася, па-пластунску паўзла, за кустамі маскіравалася! Толькі на палянцы схавацца недзе было, дык Даліктуся мяне заўважыла і сказала, каб я ішла дамоў. Але я выказала ім сваю незадаволенасць!

— Адэля, не варта было шпіёніць!

— Варта! Я таямніцу выведала! — Адэля па-змоўнічку мне падміргнула. — Даведалася, як насамрэч завуць Баранчыка! Ён па сакрэце расказаў Малімонцы з Даліктусяй, што, калі быў зусім маленькі, яго звалі Фанабэрык.

— А чаму ён утойвае гэта?

— Я думаю, што справа тут цёмная! Пэўна, навырабляў нешта, а каб не знайшлі — імя змяніў і на дно залёг!

— Ну, ты і навідумляла, Адэлька, — засмяялася я. — Як у тэлесерыялах.

Адэля пакрыўдзілася:

— А што вы ведаеце пра тэлесерыялы? Вы ж ніколі іх не глядзіце. Ніколі ў вас часу не стае. І на што вы яго марнуеце, свой час?

— Ну, я працую, люблю кніжкі чытаць...

— Ат, спадарыня Наталля! Навошта вам кніжкі чытаць? Вы ж іх пішаце. А вакол жыццё віруе! Такого нагледзішся па тэлебачанні! Я думаю, у мяне ёсць усе задаткі прыватнага дэтэктыва! Баранчыка ўжо амаль што выкрыла!

— Адэля! Будзь лепш модным стылістам! Бо прыдумала нейкі крымінал і першая ў яго паверыла.

Авечка абурылася:

— Надакучыла мне з вамі сядзець. Лепш прайдуся. Усяго найлепшага!

А недзе праз гадзіны дзве да мяне з'явіліся Баранчык і Малімонка з Даліктусяй. Устрывожаныя, разгубленыя.

— Спадарыня Наталля, — наўзахваткі загаварылі яны, — Адэля знікла! Яе няма нідзе!

— Пачакайце! Вы ж усе носіце кліпсачку з сістэмай вызначэння месцазнаходжання!

- 6 — Адэля пакінула яе на стале ў сваім загончыку разам з цыдулкай. Баранчык працягнуў мне ружовую паперку з неахайным надпісам: «Калі я вам не патрэбна, дык і я без вас абыйдуся! Бывайце!» Баранчык збянтэжана патлумачыў:
- Мы не ўзялі яе з сабой на пікнік. Вось яна і пакрыўдзілася... Я не на жарт устрывожылася:
- Трэба тэлефанаваць гаспадарам!
- Што вы! Адэля парушыла ўмовы кантракта. Яе могуць звольніць, і яна не патрапіць на міжнародную выставу... А Адэлька так рыхтуецца, так чакае! — вочы Малімонкі былі поўныя слёз. — Дзе яе шукаць?
- Якія толькі версіі не прыходзілі нам да галавы. Даліктуса была ўпэўнена, што на Адэлю напалі злачынцы. Баранчык бажыўся, што яе скралі гаспадары якой-небудзь фермы-канкурэнта. Малімонка была на мяжы нервовага зрыву: яна баялася, што з Адэляй здарылася нешта непапраўнае.
- Трэба тэлефанаваць у бальніцы, — я схавала тэлефон. Але званок мяне апярэдзіў.
- Пані Наталля? Вас турбуюць з міліцыі. Вы знаёмы з авечкай Адэляй з фермы «Каляроўка».
- Я расхвалявалася яшчэ больш:
- Так, але яна знікла! Я якраз збіралася яе шукаць!
- Яна знаходзіцца ў міліцэйскім аддзяленні. Прыезджайце па сваю знаёмую. З пашпартам.
- У міліцыю мы прымчаліся таксоўкай усёй кампаніяй. Чамусьці нам уяўлялася, што Адэля сядзіць за кратамі і чакае нас як збаўлення.
- ...Адэля сядзела ў мяккім крэсле насупраць дзяжурнага. Перад ёй стаяў слоік з букетам руж, кубачак з кавай і талерка з пірожнымі. Мы кінуліся да авечачкі з абдымкамі, але Адэля фыркнула і адварнулася.
- Вы толькі гляньце, — звярнулася яна да дзяжурнага, — ледзь са свету не звялі бедную авечачку, а цяпер на шыю гатовы вешацца!
- Напэўна, дзяжурнаму Адэля апавяла якую-небудзь вельмі шчыmlіваю гісторыю свайго жыцця, бо ён глядзеў на нас з дакорам.
- Мы павіталіся, дзяжурны спытаў маё імя і прозвішча, пагартаў пашпарт і сурова пачаў:
- Ці ж можна быць такімі абыякавымі ў дачыненні да сваіх блізкіх? Ваша непрымірымасць ледзь не загубілі няшчасную Адэлю.
- Але што здарылася? — пачала я. — Чаму Адэлька трапіла ў міліцыю? Яе хто-небудзь пакрыўдзіў?
- Ніхто, апрача вас. І я не ўпэўнены, што варта вам яе аддаваць.
- Высветлілася, што Адэля адчула сябе вельмі няшчаснай і пайшла гуляць па вуліцах горада. Ёй хацелася, каб хто-небудзь пашкадаваў яе і паспачуваў. Але сярод паўсядзённай гарадской мітусні ніхто не звяртаў увагі на авечачку. Гэта давяло яе літаральна да распачы. Адэля ўзлезла на клумбу, засаджаную пунсовымі ружамі і пачала іх рваць. Неўзабаве побач прыпынілася міліцэйская машына. Адэлю, як

парушальніцу парадку, разам з букетам руж у якасці рэчавага доказу, даставілі ў аддзяленне міліцыі. За хуліганства яе чакала даволі суровае пакаранне: тры дні грамадска-карыснай працы, ліст на ферму і штраф. Але Адэля сваімі скаргамі на невыносныя ўмовы існавання так расчуліла дзяжурнага, што ён паабяцаў нічога не паведамляць гаспадарам і скасаваць ёй дні прымусовай працы. Заставалася вырашыць пытанне з аплатай штрафу. І тут Адэля ўзгадала пра мяне. Авечка дала нумар майго тэлефона дзяжурнаму, і вось я ўжо трымала ў руках квіток на аплату штрафу. А яшчэ вымушана была напісаць заяву аб тым, што бяру Адэлю на парукі і абяцаю прыкласці ўсе намаганні, каб яна больш не парушала правілаў грамадскага жыцця. Калі з афіцыйнай часткай вызвалення Адэлі было скончана, яна з тэатральным пафасам звярнулася да дзяжурнага:

— Дзякуй! Вы — мой выратавальнік! Не так часта ў жыцці спаткаеш сапраўднае рыцарскае стаўленне да пакрыўджаных лёсам! — Адэля чароўна ўсміхнулася дзяжурнаму. — А ружы я забяру сабе, бо ўсё адно спадарыня Наталля за іх штраф заплаціла.

Адэля выплыла з пакоя дзяжурнага пераможцай. Мы паныла пацягнуліся за ёй. На вуліцы Адэля панюхала ружы і закаціла вочкі:

— Ах, які прыемны пах!

І тут Баранчык з Малімонкай не вытрымалі:

— Адэля! Што ўсё гэта значыць? Мы так турбаваліся, перажывалі, што з табой нешта здарылася!

— Чаго цябе на клумбы панесла? Навошта было кветкі рваць?! Вунь які штраф спадарыня Наталля за цябе заплаціла! — далучылася да дакораў Даліктуся.

— Варта вам! Не трэба было мяне крыўдзіць! Я адмыслова ўсё ўчыніла, каб вы раскаяліся. Дарэчы, кліпсачку маю прынеслі? Давайце сюды! І памятайце, гаспадары не павінны ведаць пра сённяшняе здарэнне. Неўзабаве выстава!

Нам проста мову заняло ад такога нахабства. А Адэля шырока ўсміхнулася і прыязна паглядзіла Малімонку з Даліктусяй па рожках:

— Скажу па шчырасці — я ўжо засумавала без вас. Ды і страшнавата было. Не так гэта проста — быць парушальніцай! Давайце лепш мірыцца!

Праз тры дні я заехала таксоўкай па Адэлю, Малімонку і Баранчыка і мы адправіліся афармляць візы. Аб гэтым мяне прасіла пані Гэлена, бо яны з панам Пастарнакам паехалі на канферэнцыю па жыўёлагадоўлі. Бачылі б вы, якой фарсухай выглядала Адэля: ратуючыся ад гарачыні, яна прыкрывалася парасонам, што я калісьці ёй «падарыла». Вобраз інтурысткі дапаўнялі мае вялікія акулеры і капялюш з шырачэзнымі палямі, якія, дарэчы, таксама перакачавалі ў яе гардэроб. А пры баку — пляжная торба. Яе Адэлі падарылі дзяўчаткі. У торбе — малачко для абароны ад сонца. Адэля некалькі разоў на дзень шмаравала ім нос, каб ён не пачаў лупіцца ці аблазіць. На яе фоне Малімонка з адзінай стужачкай на розе і Баранчык выглядалі больш

8 чым сціпла. Людзі з чаргі раз-пораз азіраліся на Адэлю і ўсміхаліся. Але няхай бы лепш мы ўзялі прыклад з авечачкі і прыкрыліся парасонамі. Сонца пякло неміласэрна! Чарга перад установай была такая доўгая! Сваім падапечным я хацела параіць скарыстацца вольнай хвілінай і папасвіцца, але наўкол быў толькі чорны гарачы асфальт і ні лапінкі травы. І нават лавачка была толькі адна, а ахвотных пасядзець на ёй — процьма.

Нецярплівая Адэля пасунулася ў пачатак чаргі — «выведаць становішча». Праз хвілін дзесяць вярнулася з навінамі:

— Чарга амаль не рухаецца. Баранчык! Бяжы па марозіва, бо раней абеду наўрад ці ўправімся. Малімонка, не стой на самым сонцы — галаву напачэ. А вы, спадарыня Наталля, трымайцеся! Людзі ў чарзе казалі, што вельмі ж прыдзірліва разглядаюць дакументы дзяўчаты, якія працуюць на прыёме. І не вароньце! Многа тут хітранькіх, якія без чаргі сунуцца!

Даўшы ўсім загады, Адэля зноў пачала праходжвацца паўз чаргу. Яна прыслухоўвалася да размоў і пільна сачыла, каб ніхто не праскочыў не ў сваю пару.

Баранчык прынёс марозіва, мы з задавальненнем яго з'елі. Недзе праз гадзіну наперадзе пачаўся шум і валтузня. І канечне ж, адтуль чуўся голас Адэлі:

— Малады чалавек! Куды вы лезеце? Не, я добра памятаю, што вы тут не стаялі. Па квас бегалі? Гэта мана! Ніхто вас тут не бачыў! Вы, пэўна, толькі што падышлі, а мы з пятай гадзіны раніцы чакаем!

Адэля перабольшвала. Чакалі мы з дзявятай гадзіны, але ўсе, хто прыйшоў крыху пазней, спагадліва ўздыхнулі.

Такія эпизоды паўтараліся амаль кожныя паўгадзіны, але авечачка не здавалася. Урэшце падбегла да мяне, выхапіла асадку і, прымчаўшыся ў пачатак чаргі, патрабавальна загадала:

— Падстаўляйце рукі! Будзем нумары пісаць!

Людзі ахвотна падстаўлялі далоні, на якіх Адэля выводзіла лічбы-крывулькі. Я падзівілася яе арганізатарскім здольнасцям.

Чарга пачала прасоўвацца хутчэй. Можна, сапраўды нумары дапамаглі. Урэшце мы, спатнелыя і спакутаваныя, падышлі да акенцаў, каб падаць дакументы на праверку. Адэля сунулася першая:

— Добры дзень, — прыемна ўсміхнулася яна дзяўчыне, але тая моўчкі ўзяла паперы, нават не зірнуўшы на Адэльку. Баранчык і Малімонка зусім прыціхлі, перажываючы, а Адэля імкнулася зрабіць уражанне! Для яе замежжа пачыналася менавіта з гэтага акенца!

— Ах, які прыгожы ў вас манікюр, — пачала Адэля.

Дзяўчына засяроджана гартала дакументы і заставалася безуважнай.

— Я вельмі хвалююся, — прадоўжыла Адэля, — бо ўпершыню паеду на міжнародную выставу.

— Ваша група нікуды не паедзе! — раптам заявіла дзяўчына.

Адэля ажно знямела. Малімонка і Баранчык бездапаможна азірнуліся. Я ветліва запыталася:

— Прабачце, але што не ў парадку ў нашых дакументах?

— А вы хто такая? — вылупіла вочы дзяўчына.

— Я прадстаўніца гаспадыні фермы, на якой працуюць гэтыя жывёлы. І маю пра гэта даведку. Паглядзіце ўважліва.

Дзяўчына млява пагартала паперкі.

— Ну так, ваша паперка сапраўдная. Але жывёлы нікуды не паедуць. Дзве асобы з групы маюць рогі. Куды ім за мяжу?! Яны могуць быць небяспечнымі!

— Яны едуць на міжнародную выставу і будуць прадстаўляць свае дасягненні і прыгажосць, а не небяспечнасць!

— Не дурыце мне галавы! — скрывілася дзяўчына. — Якая прыгажосць можа быць у гэтых рагатых стварэнняў, — і ціхенька дадала, хіхікнуўшы: — Ды яшчэ ў такіх уборах!

Адэлю такая заўвага вельмі зачэпіла. Яна адразу прыняла ваяўнічы выгляд і, рашуча адсунуўшы мяне ўбок, заявіла:

— Вы, даражэнькая, знаходзіцеся на працоўным месцы і не маеце права абражаць кліентаў. І не вам пра прыгажосць меркаваць. Вы на сябе ў люстэрка глядзелі? Дык вось, хаця ў вас няма рагоў, выглядаеце вы куды горш за любую жывёліну з нашай фермы!

Дзяўчына пачырванела, як вараны рак. Ну, цяпер нам сапраўды не атрымаць віз!

— Паслухайце, — я кінулася ратаваць становішча, — у авечачкі сонечны ўдар. Мы ж з самага ранку чакаем пад пякучым сонцам!

— Сапраўды, — нясмела заступілася за Адэлю Малімонка. — Мая сяброўка не хацела вас пакрыўдзіць. Яна вельмі спакойная і рахманая. З ёй ніякіх клопатаў не будзе. З нашымі рогамі таксама, — запэўнівала козачка.

— А ну, сціхніце! — крыкнула дзяўчына такім голасам, што Малімонка — брык! — ад перапалоху прытомнасць страціла. Адэля адразу скеміла, што гэта разумнае выйсце і — брык побач!

— Бэээ — ээ! Вады! — загаласіў Баранчык і кінуўся да тоўстага дзядзькі, які толькі што адкаркаваў бутэльку з вадой. — Прабачце, — выгукнуў ён, выхапіўшы бутэльку з рук таўстуна. — Пацярплым тэрмінова патрэбна вада!

Незадаволены затрымкай натоўп тут жа ўзрушана ўзяў удзел у нашым здарэнні. Нехта пырскаў вадой на самлелых Малімонку і Адэлю, нехта падсунуў ім пад нос нашатыр. «Вы паглядзіце, да чаго давялі небарак!» — раз-пораз паўтарала нейкая цётка. Такой валтузні пад сваімі вокнамі гэта ўстанова ніколі не бачыла. Дзяўчына, збялелая ад перажыванняў, моўчкі назірала за намі, а пасля схавала паперкі, жвава падпісала і працягнула мне квіток:

— Праз два дні прыходзьце па дакументы — атрымаеце візу. А зараз забірайце свой вывадак! Працаваць у такіх умовах проста немагчыма!

Пачуўшы гэта, Адэля хуценька паднялася і, міла ўсміхаючыся, тыцнула пад нос дзяўчыне пасведчанне Грынпіс.

- 10 — Ваша шчасце, што я не помслівая. Бо вы маглі б адказаць за здзек з жывёлаў перад усёй грамадскасцю.
- Мы прывялі ў прытомнасць Малімонку і пад спачувальныя погляды суседзяў па чарзе скіраваліся да стаянкі таксовак.
- Каб не наша з Малімонкай знаходлінасць, наўрад ці атрымалі б мы тыя візы, — падсумавала Адэля.
- Візы ўсе атрымалі своечасова. Як цешылася Адэля! Яна ажно падскоквала, апавядаючы мне, што ў бліжэйшыя дні ў яе не будзе ніводнай вольнай хвілінкі — трэба збірацца на выставу.
- Уявіце сабе: я кручу воўначку на бігудзі, Баранчык паліруе рожкі і капыткі, Малімонка безупынку расчэсваецца і п'е рыбін тлушч... Хаця, паміж намі, спадарыня Наталля, наўрад ці ёй гэта дапаможа. Як была кудлатай, такой і застанеца.
- Затое яе малачко вельмі карыснае! — не стрымалася я.
- Вы не можаце, каб не заступіцца за козачку. Падумаеш, прынцэсу гэткую пакрыўдзілі, — завялася Адэля, але, пабачыўшы маю незадаволенасць, хуценька змяніла тэму:
- У мяне цудоўная ідэя! Вы павінны паехаць з намі на выставу.
- Навошта? Я не маю ніякага дачынення да жывёлагадоўлі!
- Вы маглі б суправаджаць нас, занатоўваць нашыя ўражанні, браць інтэрв'ю, апісваць прыгоды.
- Я рашуча адмовілася:
- Не, Адэля. На любой выставе стае журналістаў. Яны заўсёды карыстаюцца магчымасцю ўзяць інтэрв'ю ў якой-небудзь цікавай асобы. А я еду адпачываць.
- Я заўсёды ведала, што вы — эгаістка! Бедная авечачка працаваць павінна, а вы дзесьці на курорце раскашаваць будзеце!..
- Хачу нагадаць «беднай авечачцы», што ў бліжэйшыя дні яе чакае замежнае падарожжа на сусветную выставу. І гэтая няўрымслівая асоба мае вялікі шанец атрымаць на выставе прэстыжныя ўзнагароды і прызнанне!
- Мае словы былі бальзамам на душу Адэлі. Яна падскочыла да люстэрка, прыгладзіла завітую па-новаму воўначку і прыемна ўсмінулася свайму адлюстраванню.
- Маеце рацыю, спадарыня Наталля. Мяне чакаюць такія хвалючыя падзеі! Нават шкада, што вам давядзецца задаволіцца толькі нашымі аповедамі. Але не сумуйце! Пастарайцеся добра адпачыць, каб пасля з новымі сіламі ўзяцца за кнігу.
- Карацей, мы з Адэляй развіталіся як найлепшыя прыяцелькі, паждаўшы адна адной найпрыемнейшых уражанняў. Забягаючы наперад, адзначу, што Адэля атрымала-такі на выставе найвышэйшую ўзнагароду — залатую стужачку.

Малюнак Алены ЯРМОЛЕНКА

Надзея ФІЛОН

Я нарадзілася 14 жніўня 1988 года ў Гомелі. Скончыла Гомельскі дзяржаўны педагогічны каледж імя Л. Выгоцкага па спецыяльнасці пачатковая адукацыя. Цяпер вучуся на 4-м курсе філалагічнага факультэта беларускай мовы ГДУ імя Ф. Скарыны. Пішу вершы пераважна на беларускай мове, бо толькі праз яе мілагучнасць і прыгажосць магу перадаць свае асабістыя адчуванні. Захапляюся чытаннем кніг. Любімая — Біблія. Люблю вышываць — у гэты час можна марыць і разважаць, а таксама вучыць што-небудзь на памяць. Мне вельмі падабаецца назіраць за ўсходам і заходам сонца, гуляць па лесе, слухаць спеў птушак, глядзець на зорнае неба. Неад'емнай часткай майго жыцця з'яўляюцца падарожжы. Лічу, што жыццё — гэта самы каштоўны падарунак, які складаецца з непаўторных імгненняў. Ад самога чалавека залежыць, як ён пройдзе сваю жыццёвую дарогу, што пакіне пасля сябе.

Кожны дзень — маленькае жыццё!

* * *

«Шчаслівая» — мне кажуць людзі ўслед.
Я цалкам з імі згодна. Так. Шчаслівая.
Але пранесці шчасця запавет
Складана праз жыццё маё імклівае.

З яго складаецца няўмольны лёс.
І дзе ж яно, затоена-маўклівае,
Мяне чакае у абдымках рос?
Мне невядома. Але я — шчаслівая.

Калі ўзыходзіць сонца над зямлёй
І бачу ў небе светлае праменне,
Імкнуся да Цябе я, Божа мой,
Дзень новы сустракаю на каленях.

Дабраславення я ў Хрыста прашу,
Каб засцярог ад крокаў памылковых.
Жыццё сваё да ног Яго нясу,
Каб дзень пражыць пад Божаю
аховай.

Калі схіляецца на захад дзень,
Гляджу на неба, зоркі — з
захапленнем.
Хоць на зямлю ўжо апусціўся цень,
Я зноў перад Ісусам — на каленях.

Мяне, Гасподзь, і ў гэты час пачуй,
Я да Цябе звяртаюся ў маленні:
«Табе, Збавіцель, дзякаваць хачу
За літасць да мяне, дабраславенне!»

Вышываная праца Надзеі ФІЛОН.

* * *

Кожны дзень — маленькае жыццё
Дробязей, учынкаў і памкненняў,
Слоў і думак поўнае зліццё...
Як яго пражыць без выпраўленняў?

Без памылак як яго прайсці
І без перакрэсленых хвілінак?
Асалоду сэрцу дзе знайсці
І ад спраў штодзённых адпачынак?

Хочацца, каб кожны новы дзень
Быў адметны чымсьці і шчаслівы.
Каб бяда не накладала цень
На хвілін жыццёвых бег імклівы.

Новы дзень — цудоўнае зліццё
Слоў пяшчотных і дабраславенняў.
Хочацца прайсці сваё жыццё
Без памылак і без выпраўленняў.

АДРЫНУТЫ

13

Дзіця заснула на маіх руках...
Яно ляжыць маленькае такое,
Але ужо адчуць паспела жах,
Адрынутасці боль і сэрца злое.

Ласкавы будзьце, адкажыце мне,
У чым жа гэта немаўля павінна?
Яму матулі роднай не стае,
І бацька не пакліча яго: «Сыне!»

І не абдымуць з цеплынёй яго,
Пяшчотныя заўсёды рукі маці...
Адрынуты... Гляджу з нямой тугой
На пакалечаны бацькамі лёс дзіцяці...

* * *

Хвіліны дня не затрымаю.
Знікае з неба сонца дыск,
Бо вельмі хутка дзень згасе...
З календара зрываю ліст.

Ноч валадарыць у паветры,
Стамілася зямля за дзень.
І толькі ціхі лёгкі ветрык
Варушыць дрэваў сонны цень.

На цёмным небе зорнай сцежкай
Імклівы ранак крочыць зноў.
Вітае сонечнай усмешкай
Бясконцасць зменлівых шляхоў.

НА АБСЯГАХ ВЕЧНАСЦІ

На абсягах вечнасці стаю...
Што мяне наперадзе чакае?
Захаваць загадкавасць сваю,
Чысціню і веру я жадаю.

І пранесці нібы заповіт
Праз імклівы бег жыццёвых сцежак...
З захапленнем я гляджу на свет
На абсягах вечнасці бязмежнай.

«Вясёлка» — наш надзейны сябар!

Вось ужо 54 гады ў Беларусі выходзіць часопіс для дзяцей «Вясёлка». Ён не толькі выходзіць для дзяцей любоў да Радзімы, павагу да мамы, бабулі, настаўнікаў, але яшчэ і добры мастацкі густ, рыхтуе будучых чытачоў і аўтараў самых розных літаратурных выданняў і, канечне ж, часопіса «Бярозка». Мы ганарымся, што паміж нашымі рэдакцыямі склаліся надзейныя сяброўскія і творчыя адносіны. Гэта пацвярджае сумесны ўдзел у розных выступленнях і мерапрыемствах. Адно з галоўных — рэспубліканская акцыя «Чытаем разам — чытаем па-беларуску», якая прайшла ўжо ў Дзяржынскім, Рэчыцкім і Мёрскім раёнах. Вашай увазе — невялікая фотасправаздача з нашых мерапрыемстваў.
Рагнед Малахоўскі, фота аўтара.

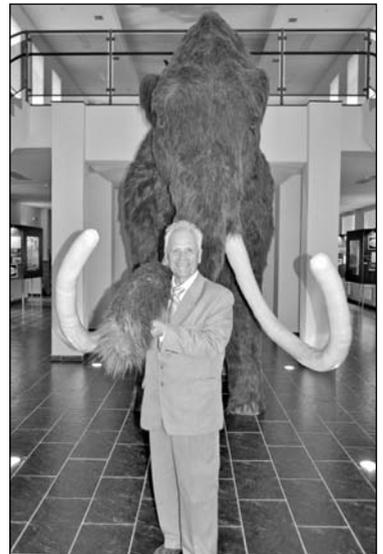
Паэтэса Аксана СПРЫНЧАН — супрацоўнік часопіса «Вясёлка».

Рагнед Малахоўскі і Уладзімір Ліпскі.

Падчас акцыі «Чытаем разам» у Мёрскім раёне.

Уладзімір Ліпскі — галоўны рэдактар часопіса — «Вясёлка».

Падчас акцыі «Чытаем разам» у Мёрскім раёне.

Анастасія Радзікевіч — намеснік галоўнага рэдактара часопіса «Вясёлка».

Анастасія Радзікевіч і Алена Масла ў Рэчыцы.

Падчас акцыі «Чытаем разам» у Рэчыцкім раёне.

Падчас акцыі «Чытаем разам» у Мёрскім раёне.

Юная чытачка ў дзіцячай бібліятэцы г. Рэчыца.

ПАЛЁТ І ПАДЗЕННЕ КРОНА ТЭНЛІ

Серж МІНСКЕВІЧ

Крон Тэнлі, шчуплы чалавек з блізкапасаджанымі шэрымі вочкамі на смешным выцягнутым твары, які роўна на дзве часткі раздзяляў доўгі нос, у паласатым хатнім халаце сядзеў у плеченым фатэлі і жаваў сэндвіч з вяндлінай. Праўда, здавалася, што Крон Тэнлі зусім не ўдзельнічае ў працэсе жавання, яно адбывалася неяк само па сабе: ён быў цалкам адданы глыбокім разважанням. Таму яго сквіцы маглі папросту спыніцца на паўдарозе да поўнага змыкання ці, наадварт, раскрыцца і надоўга «застыць».

Як бы там ні было, працэс ішоў, сэндвіч змяняўся. І вось, калі ад вяндліны застаўся нікчэмны недаедак, Крон Тэнлі раптам ускочыў, быццам гусь, выцягнуў сваю худую шыю, закаўтнуў пад кадык тое, што не дажаваў і шырокімі крокамі з рэшткай сэндвіча ва ўскінутай наперад руцэ, рынуўся на ве-

ранду — пад калматымі бровамі нарадзілася геніяльная ідэя!

На верандзе стаяў агрэгат, падобны да вялізнага алоўка, вастрыё якога ўказвала на бляшаны сподак, што стаяў на кубе з аргшкла. Агрэгат быў уласным вынаходніцтвам Крона Тэнлі — падпрасторавы транспарцёр! Вынаходства стагоддзя! Хаця ён яшчэ нічога не транспартаваў, але ўсе разлікі самога вынаходніка паказвалі, што агрэгат у стане гэта зрабіць.

«Ідэя! Геніяльна проста! — квітнела ў галаве Крона Тэнлі, — і ўсё атрымаецца! Толькі знайсці індывідуальную частату для прадмета».

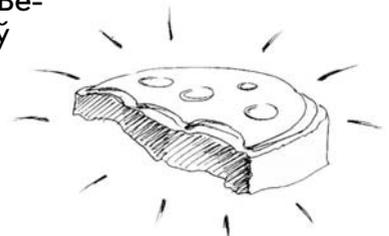
— Думаю, кавалак вяндліны цалкам прыдатны прадмет, — сказаў Крон сам сабе.

Ён кінуў недаедак на сподак, затым уключыў агрэгат, і сеў за камп'ютар выбіраць неабходную частату.

Вопыт быў таксама вельмі прасты — прадмет, у дадзеным выпадку кавалак вяндліны, павінен быў пад уздзеяннем агрэгата знікнуць са сподка, прайсці пад ім і апынуцца ў замкнутым кубе з аргшкла.

Уключыліся відэакамеры, заміргаў чырвоны агеньчык на вастрыі «алоўка», запрацавалі самапісцы. І... зняцку куб са сподкам успыхнуў. Раздаўся аглушальны выбух. Веранда трэснула, быццам нябачны нож разрэзаў яе на дзве часткі, і, праз імгненне, разляцелася ўшчэнт.

Крона высокая ўскінула, ён не паспеў нават усвядоміць, што здарылася, бо працягваў упар-

та перабіраць у галаве адпаведныя частоты.

Ён праляцеў метраў трыццаць і ўпаў акурат ў пашчу пячоры, што, нібыта спецыяльна адкрылася ў той самы момант. І толькі на дне яе, глыбокаўціснуты ў кучу свежай зямлі, вялікі вынаходнік зразумеў: дослед па транспарціроўцы кавалка вяндліны з прасторы «А» ў прастору «В» прайшоў не надта паспяхова.

Крон агледзеўся, хаця нічога канкрэтнага ў цемры не заўважыў. Але ім завалодала дзіўнае адчуванне, што гэта

не ўсё, зараз яшчэ нешта будзе.

І ён даадчуваўся. Са сцяны ў пячоры вылез голы бамбіза, выпучыў вочы на Крона.

— Ты хто?

— Добры дзень, я — вынаходнік Крон Тэнлі. На жаль, пасля доследу... — Крон хацеў узняцца, але не змог.

— Значыць, чалавек?! — Бамбіза чамусьці раз'юшана засоп, плюнуў сабе на правы кулак і, замахнуўшыся на вуха вялікага вынаходніка, гаркнуў:

— Я Самы Моцны!

Крон не стаў пераправяраць гэтка дробязі, яго нават не турбавала, насамрэч гэта адбываецца альбо яму толькі здаецца — у спіне, а дакладней, трохі ніжэй, выявіліся дагэтуль скрытыя спружыны і, літаральна, ускінулі яго. За патыліцай Крон Тэнлі пачуў жахлівы воплеск — гэта сплюшчылася пад кулаком бамбізы купа зямлі, — што само па сабе дало дадатковы імпульс пяткам.

Крон Тэнлі, нахіліўшы наперад (для лепшай абцякальнасці) лысую галаву, пабег па вузкай галерэі. Але бамбіза, якога ўцякач пакінуў за сабой, раптам вырас перад ім проста з-пад зямлі. Чалавек з нармальнай рэакцыяй не здолеў бы затармазіць, а Крон, не меў яе наогул, таму яго яйкападобная галава ўткнулася ў жывот бамбізы і ў ім засела.

Бамбіза крэкнүү, потым зарагатаў, удзячна абхапіў да-
лонямі няшчасны кокан, у якім пачалі «праклёўвац-
ца» вочы Крона.

Але ім не было наканавана вылупіцца, бо
град чагосьці нябачнага наляцеў на добрабач-
ны і вельмі грымаслівы твар бамбізы.

* * *

ЗАБАЎКІ ДЛЯ МАЛОДШЫХ

*Камета, што кінүү сігом, ад-
скочыла ад абароннага поля зор-
калёта, разляцелася на вострыя ка-
валкі, адзін з якіх адарваў яму,
Самаму Моцнаму, вуха...*

* * *

Гнюсавы, надтрэснуты голас прыйшоў з глыбіны пячоры і паступова
згас у земляных скляпеннях.

У той жа момант вуха бамбізы, нібы нехлямяжа, ададралі, і яно, ад-
накрылым матылём закруцілася і паляцела ўдалечыню, а рукі яго тут жа
саслаблі, адпусцілі галаву Крона, бамбіза сказаў: «Вох», — і, прыняўшы
ў паветры гарызантальнае становішча, углыбіўся ў прастрацыю.

У Крона падкасіліся ногі, струмені поту пацяклі па скронях. Ён бег,
захлінаючыся ўласным страхам, пакуль не пачуў:

— Я Самы Багаты!

Яшчэ адзін бамбіза, толькі тлусты і неверагодна пузаты, паказваў на
яго пухлым пальцам-сасіскай.

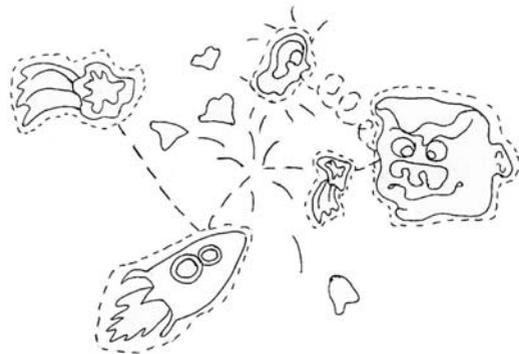
А страшэнны металічны шашаль, што выпаўз з-за бамбізы, лез про-
ста на Крона.

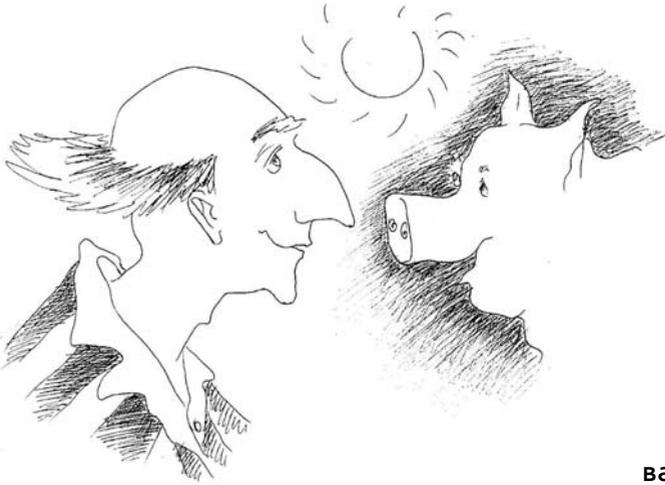
— Божа мой, — прамармытаў Крон, сэрца яго нібыта разраслося
на ўсе ўпалыя грудзі, шалёна забілася,
скаланала яго ўсяго.

— Ратунку!

Бокавым зрокам ён заўважыў шчылі-
ну паміж скал і даволі няўдала ўціснуўся
ў яе. Ногі матляліся над безданню, але
торс (калі так можна назваць верхнюю
частку тулава Крона) аказаўся добра за-
ціснуты паміж скаламі.

Шашаль шкляным вокам зазірнуў у
шчыліну, Крон паспрабаваў усміхнуцца,
каб хоць неяк задобрыць пачвару, але

гэта ў яго дрэнна атрымалася. Шашаль задумліва пакруціў ледзяным зрэнкам і пачаў высоўваць са сваёй шыі доўгую дзіду з вострым крукам.

Крон хацеў тут жа памерці, толькі б чорнае вастрывё не дакраналася — не трэба! калі ласка! — да яго белай, тонкай скуры! І калі, здавалася, гарпун ужо вось-вось

увап'ецца ў беднага чалавечка, цьмянае

святло ў нары згасла. Крон падумаў, што ён заплюшчыў ад безнадзейнасці вочы. Аднак, вочы (памацаў) былі адкрытыя, а сам ён так і вісеў паміж скал.

Шашаля з'ела цемра.

Прайшла гадзіна, ноч, дзень, месяц, год... Святло ўключылася.

Шашаля не было.

Ужо сівы Крон мудра рашыў не вылазіць назад, а паспрабаваць пралезці ў другі бок.

У гэткай цясноце трэба быць ліліпутам, каб рухацца! Але Крон нейкім чынам увесь скурчыўся, сцяўся, упіраючыся спінай, надзімаючы, дзе трэба, і здзімаючы, дзе не трэба, нямоцны жывот, чапляючыся за выступы рукамі, паціху «праслізваў» у глыбіню шчыліны, пакуль нарэшце не выпаў з яе на больш адкрыты прасцяг.

* * *

ЗАБАЎКІ ДЛЯ МАЛОДШЫХ

— Сардэчна запрашаем. Мы вас ужо зачкаліся.

У космасе, на фоне бірузовага месяца, лунала Венера. Маладая дзяўчына асляпляла прыгажосцю адкрытага цела. Прамень маладзіка асцярожна песціў доўгія валасы і распадаўся вакол срэбным канфетці...

* * *

— Добры дзень. Мы вас ужо зачкаліся, — яна стаяла перад ім.

— Каго? Мяне?

20 Так, быць брудным, разадраным і на кукішках перад паненкай, аголенай... Крон з цяжкасцю ўзняў вочы — перашкаджалі бровы. Якое яшчэ выпрабаванне?

На вушныя перапонкі абрынулася музыка і ён убачыў танец жывата.

— О, Госпадзі, — прастагнаў Крон, — вы, напэўна, памыліліся. А калі не, то ў маім жаласным становішчы я...

Прагавіты пацалунак.

— Хаця ад гарчай ванны і мяккага ложка не адмоўлюся, — ён ледзь паспеў прамармытаць, яго аслабляя ногі і рукі проста распаўзліся.

Ачуняў Крон у цёмным склепе. Ён ляжаў галавой на адным бамбізе — Самым Моцным, а нагамі на другім — Самым Багатым. Крон іх адразу пазнаў, падскочыў, як уджалены кот. Але бамбізы ці то спалі, ці то былі паралізаваны.

Пакуль трывала паўза, Крон вырашыў разабрацца і хоць трохі зразумець, што ж з ім адбываецца. Што гэта за казачная пячора? Ён зноў і зноў успамінаў свой долслед, выбух, палёт і падзенне. Мусіць ён, Крон Тэнлі, а не кавалак вяндліны, трапіў у іншую прастору?

А што гэта за таемны гнюсавы голас, які чытае, як па кніжцы, яму прадказанні і безупынна паўтарае недарэчную фразу: «Забаўкі для малодшых». «Забаўкі для малодшых». Што гэта — код? І чаму ён гаворыць заўсёды пра космас, калі тут вузкая дзірка?

Шчуплы, слабы чалавек, гонарам якога была толькі яйкападобная галава, упарта ламаў свой гонар і ніяк не мог знайсці хоць нейкае тлумачэнне.

* * *

ЗАБАЎКІ ДЛЯ МАЛОДШЫХ

Другая гарачая хваля ўкалаціла зоркалёт у атмасферу пятай планеты. Абарона без «дзэйхатона» не магла вытрымаць гэткага ўдару і ўвесь карабель агарнула полымя.

* * *

Зыркая ўспышка асляпіла Крона, а прадказаны гнюсавым голасам выбух аглушыў яго і адкінуў кудысьці ўглыбіню. А затым той жа голас доўга чытаў і Крон бачыў, Крон адчуваў на сабе ўсё, што прамаўлялася кніжнымі фразамі, але сам ён быў далёка ў абыякавасці.

* * *

ЗАБАЎКІ ДЛЯ МАЛОДШЫХ

— О-у-о.

— Каб жыццё наша было спакойнае і сытае. Каб мая святая ўлада была надзейнай і справядлівай — прынясем ахвяру майму сваяку, гаспадару рэк і азёр — алігатару...

* * *

Інстынкт самазахавання вярнуў Крона з прастрацыі і прымусіў, на гэты раз на ўвесь спрыт, плыць ад зубоў цалкам рэальнага зямнога алігатара. Крон адчайна веславаў рукамі і біў нагамі, але нечакана ўспомніў, што не ўмее плаваць, і пачаў тануць. З-за такога неверагоднага манеўра алігатар прамахнуўся, праўда, хутка развярнуўся і нырнуў за сваёй ахвярай.

Вось над знакамітай галавой Крона Тэнлі змыкаецца страшэнная пашча... І Крон траціць прытомнасць, мабыць, ужо назаўсёды. Але перад самым момантам небыцця ён амаль здагадваецца, што з ім адбываецца.

* * *

ЗАБАЎКІ ДЛЯ МАЛОДШЫХ

З чэрава жахлівага касмічнага карабля выскачыў страшны фантом. Яго гуманойднае цела знаходзілася ў празрыстым кокане, у якім імгненна змяняўся колер унутранага святла...

* * *

Двухногае страшыдла схіліла мільготную галаву над целам Крона Тэнлі, зняло пальчатку і папляскала чалавечай рукой вынаходніка-адзіночку па шчоках. Крон расплюшчыў вочы, убачыў страшыдлу і тут жа зноў заплюшчыў.

— Жывы?! Жывы. Ну ладна, сам устанеш, а мне час ісці. Дзякуй за ўсё. Ты нам вельмі дапамог.

Страшыдла ўзняўся ў паветра і знік.

ЗАБАЎКІ ДЛЯ МАЛОДШЫХ

*Космас — вялікі неабсяжны акіян, бясконцасць якога немагчыма ўявіць. Колькі тайн і загадак захоўвае ён ад цікаўнага вока.
— Класная аповесць «Забаўкі для малодшых»!*

* * *

Голас, надтрэснуты, «недаламаны» хлапчуковы знік. На гэты раз на-доўга.

Аповесць!

Усё ўстала на свае месцы!

Крон узняўся. Нарэшце яго спрасаваны ў выцягнутай галаве мозг вылічыў, вытлумачыў, што ўсё ж такі адбылося.

Так! Сумненняў не было! Выбух у яго лабараторыі пераарыентаваў генератар поля, ён стаў прымаць пачуцці і эмоцыі падлетка, які чытаў, можа за тысячу міль ад веранды Крона, фантастычную аповесць, агрэгат вынаходніка стаў узмацняць іх і перадаваць якраз у гэтую дзірку, куды і зваліўся сам Крон Тэнлі. А тут яны трансфармаваліся ва ўспрымальныя чалавечым мозгам аб'екты, ствараючы сваю рэальную час-прасторы.

«Мне яшчэ пашчасціла, што аповесць не з дрэнным фіналам», — па-думаў Крон.

Удалечыні наперадзе з'явілася святло — выйсце з пячоры!

— Хутчэй, пакуль хлопчык не ўзяў пачытаць штосьці страшнейшае.

Чортавы пісакі, навядумляюць рознага!

Крон, хістаючыся, пайшоў. Ногі ледзь перасоўваліся, але сілай волі, сілай свайго розуму ён прымушаў іх рухацца хутчэй, хутчэй.

Крон пабег.

А потым гэты недарэчна зладжаны чалавек, змучаны і выматаны, угрызаўся ў зямлю, ён поўз насустрач святлу.

Вось ужо выйсце, яго вочы бачаць хмаркі, неба. Ура! Ён на паверхні.

У ясным небе ззяе сонца.

Але што гэта? Страх зноў перахапіў дыханне. Два вокі, доўгае рыла з дзвюма дзірачкамі... у пятакі!

— Ха-ха-ха! Парсюк! — засмяўся Крон Тэнлі. —

Пар-сю-к.

Свабода! Ён дома! Ён у свеце людзей! А ўсё, што здарылася, — страшны кашмар, пра які можна ўгадваць з усмешкай.

Ён, шчаслівы, паглядзеў на ружовы пятакі.

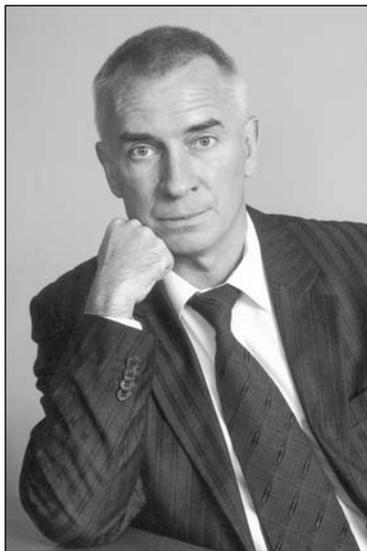
— А пра цябе, мілы, ніхто не чытае?! Ха-ха-ха!...

— Не. Ніхто, — адказаў пар-сючок...

Малюнкi Анастасіі ЧЭКАН

Дзе міг стагоддзі паяднаў...

Фота Кастуся ДРОБАВА.

* * *

Ад сталіцы
 за дзясяткі вёрст
 Ёсць да болю дарагі куток,
 Дзе схіліўся
 над ракою мост,
 Дзе бруіцца
 радасці выток.

Ранкам
 ці туманным вечарком
 Выйдзеш у
 расчыненую ціш —
 Захлынешся,
 быццам малаком,
 І на крылах шчасця
 затрымціш.

Зазірнеш, як птах,
 за небакрай,
 Каб душою
 занава адчуць:
 Адусюль, бадай,
 у родны край
 Весніх думак
 выраі лятуць.

Уладзімір МАЗГО

ВІЦЕБСК

Дрыготкім полымем
 Шугала
 Сінеча ранішніх нябёс,
 Калі палотнамі Шагала
 Маю душу апанавала
 Карціна горада
 Наскрозь.

Тваіх музыкаў
 І паэтаў
 Вітала песняю Дзвіна
 На вечы сонечнага лета,
 Дыханнем вечнасці сагрэтым,
 Дзе міг
 Стагоддзі паяднаў...

Уладзімір Мазго, 1981 год.

ЧАЛАВЕК І ЦЕНЬ

Пад сонцам
 чалавек ідзе,
 Ідзе
 насустрач Богу.
 І — крок у крок —
 за спінай цень
 Адмервае дарогу.

Хадок спыніўся,
 адпусціў
 На волю
 цень былога,
 А ён
 працягвае ісці
 Ягонаю дарогай.

ЗАПОМНІМ ГЭТЫ ДОМ

Запомнім гэты дом,
 Што памятае нас,
 Дзе льецца малаком
 Праз комін дым,
 Як час.

Стары пахілы плот
 Гарод аперазаў.
 На ганку сонны кот
 На кліч не адказаў.

Абветраны парог
 Хапае за крысо,
 Нібыта абярог
 Аддаленых часоў,

Дзе з абразоў акон
 У промнях залатых
 Бацькі глядзяць спакон
 Выявамі святых.

Дзе ўюцца, як раней,
 Над комінам стрыжы...
 Паверыць цяжка мне,
 Што гэта —
 Міражы.

Сцяжыну за акном
 Заснежыла зіма.
 Запомнім гэты дом,
 Якога больш няма...

ДАМАВІЧКІ

Казка ў дыялогах
Працяг

Ягор КОНЕЎ

Дзея 6

Жуля адскоквае ад Шушыка на бяспечную адлегласць.

Жуля. Ці ўсё пачуў ты, Шушык? Зразумеў належным чынам? Сын гаспадара загадаў нам жыць у згодзе.

Шушык (варожа пазіраючы на Жулю). Пятрок пакуль дзіця, і шмат чаго не разумее. Адзіны ў хаце гаспадар быць можа. А менавіта — я. І годзе! А ўсякім прыхадням задам я прачуханку!

Жуля. Зноў будзеш біць мяне вядром па галаве?

Шушык. Не вядром. Мятлюю!

Шушык хапае мятлу, кідаецца на Жулю. Жуля ўцякае ад Шушыка вакол стала, злаўчылася і выстаўляе за сабой лаву. Шушык спатыкаецца аб лаву, упускае мятлу, падае. Жуля хапае вядро і насоўвае Шушыку на галаву. Шушык ускочвае, спрабуе схапіць Жулю, але нічога не бачыць вакол сябе. Жуля зноў выстаўляе лаву ў Шушыка на дарозе. Шушык спатыкаецца аб лаву, валіцца. Задаволеная Жуля схіляецца, каб падняць мятлу. Тым часам Шушык здымае вядро з галавы, устае і, калі Жуля паварочваецца да яго, насоўвае вядро ёй на галаву. Жуля выпускае мятлу, бездапаможна размахвае рукамі. Шушык падымае мятлу і б'е ёю Жулю па спіне. Жуля ратуецца ўцёкамі, аднак, паколькі нічога не бачыць перад сабой, стукаецца аб сцяну і валіцца на падлогу. Шушык з рогатам падыходзіць

да яе, замахваецца, каб стукнуць мятлой. Ды Жуля здымае вядро з галавы, кідае ў яго і бяжыць, хаваецца за печкай. Раззлаваны Шушык ставіць вядро ў кут і з мятлой ідзе да печы. Пакуль ён заглядае за левы вугал печы, з-за правага вугла выскаквае Жуля, дае Шушыку выспятка і хаваецца. Шушык, бы драпежнік, падкрадваецца да правага вугла. Злева выскаквае Жуля, б'е Шушыка і хаваецца. Шушык стомлена прытуліўся спінаю да печы. А Жуля, якая тым часам запаўзла на печку, зверху стукае Шушыка торбай па галаве. Шушык раз'юшана адкідае мятлу ў кут.

Шушык. Ат, гэтае жуллё! Але ж і я ўмудрагелю хітрасць! *(Вымае з кішэні кавалак воску.)* Нава-шчу я падлогу каля сенцаў. Як прыйдзе яна адтуль, то пакаўзнецца і прыпчаатае патыліцай парог. Вось будзе весела! *(Апускаецца на калені, вашчыць падлогу.)*

Жуля выходзіць з-за печы, заўважае варожыя хітрыкі, выцягвае сваю торбу, корпаецца ў ёй, вымае рагатку, цэліцца, страляе, хаваецца за печку.

Шушык. Ай! *(Азіраючыся)* Што за камар мяне ўджаліў у азадак?

Шушык старанна вашчыць падлогу.

Жуля зноў выглядвае з-за печы, страляе з рагаткі, хаваецца.

Шушык. Ай! Што за навала? *(Гледачам)* Хто мне падкажа? Мо зноў жуллё хітруе? Куды яна схавалася? За печку?

Шушык глядзіць за печку, але нікога там не бачыць, бо Жуля ўзлезла на печку і пазірае на Шушыка зверху.

Шушык. Няма яе. *(Гледачам)* А мо яна ў сенцы збегла? То пагляджу... *(Ідзе да сенцаў, пакаўзнуўся, валіцца.)* Ат, капаў іншаму яміну, а сам у яе патрапіў! Чаму забыўся, што падлога навашчана? *(Крэхча, падымаецца, пагражае ў бок сенцаў.)* Вось знайду гэтую бадзягу, атрымае ад мяне перцу-імберцу...

Дзея 7

Уваходзіць Марэна, цягне да Шушыка руку.

Шушык (*збянтэжана адступаючы ад Марэны*). А ты хто? Новая прыблуда? Ат, зачасцілі вы ў мой дом...

Марэна (*пакаўзнуўшыся*). Чаму падлога тут нашмаравана воскам?

Жуля (*у жаху*). Шушык, ратуйся! Бяжы ад яе! Інакш загінеш!

Шушык (*заўважыўшы Жулю*). А, воськуды падзелася, латрыга! Вось зараз дам табе ў карак я, пралаза!

Марэна набліжаецца да Шушыка. Жуля спалохана саскоквае з печы,

хапае Шушыка за кашулю, цягне прэч ад Марэны.

Жуля (*Шушыку*). Пачуй мяне, абэлтух! Сцеражыся. Да нас прыйшла Марэна! Як дакранецца да цябе — гамон.

Марэна (*здзіўлена*). Тут хтосьці ведае мяне? Дзівосна! Не могуць людзі мяне бачыць — адно дамавікі. Але я іх паўсюды вынішчала...

Жуля (*Марэне*). А я вось ацалела! Адзіная з тае вёскі, куды прыходзіла ты пазалетась! Я бачыла, як ты хадзіла з хаты ў хату, як дакраналася да людзей, свойскай жывёлы, маіх братоў-дамавічкоў. І неўзабаве паміралі людзі, канала жывёла, гінулі дамавічкі.

Шушык (*Жулі*). Якім жа цудам ты ўратавалася?

Жуля. Схавалася на печы, калі яна ўвайшла ў нашу хату. Не думай, быццам я баязліўка. Каб стаіцца, смеласці ў мяне хапіла.

Шушык (*указваючы на Марэну*). Няўжо яна цябе не адшукала?

Жуля. На шчасце для мяне, яна — спяпая!

Марэна (*сабе, прыкра*). О, як жа горка жыці невідушчай! Здраецца, дабрыду да нейкага селішча, павынішчаю там усё жывое, а потым мушу зноў шукаць новых ахвяр. Часта блукаю ў гушчары або загразну ў балоце. Мінае процьма часу перш, чым адшукаю шлях да чалавечага жылта. Але нарэшце я дакльпала сюды...

Жуля (*Шушыку, з агідаю*). Як павымерла наша вёска апасля Марэны, я доўгі час жыла ў апусцелым доме, чакала новых людзей. Але ніхто не адважваўся сяліцца там, дзе здарыўся паморак. Стамілася ўрэшце ад самоты і выправілася шукаць прытулак. Патрапіла сюды, а ты мяне вунь як сустрэў гасцінна!

Шушык. Чаму ж адразу мне ўсё не расказала?

Жуля. Хіба мяне ты слухаў? За мятлу схапіўся! Усе нашыя беды з-за таго і здараюцца, што адно аднаго слухаць не навучыліся.

Шушык. Вось я цябе й паслухаў.

Жуля. Цяпер дасі прытулак?

Шушык (*падумаўшы*). Не.

Арыентуючыся на гукі галасоў, да іх скіроўваецца Марэна.

Жуля. Які ж ты бессардэчны!

Шушык (*самавіта*). Затое гаспадарлівы і працавіты. Люблю, каб у доме панавалі парадак і чысціня, і каб не забрыдаў хто заўгодна. Вось зараз дам выспатка Марэне, а потым і табе.

Жуля (*палахліва*). Не дакранайся да яе! Попелам станеш!

Шушык (*самаўпэўнена*). Я датыкацца да яе не стану. Але з мятлой сваёю пазнаёмлю!

Шушык хапае мятлу, замахваецца на Марэну — мятла адлятае ўбок.

Марэна намагаецца ўхапіць Шушыка.

Марэна (*Шушыку*). А ты смелы дамавічок. Балазе дурनावаты. Са мной змагацца — марная задума. Ані жалеза, ані дрэва, ані агонь, ані вада не страшныя мне. Пагібелі я не баюся. Я сама пагібель.

Жуля (*Марэне*). Навошта нішчыш ты ўсё жывое?

Марэна. Я — мёртвая, і хачу, каб усё навокал заснула вечным сном. І я не супакоюся, пакуль не згіне апошняя жывая істота ў свеце.

Шушык (*адбягаючы ад Марэны*). Ідзі лепш прэч адгэтуль. Інакш, пабачыш, блага табе будзе. Бо лепей не злаваць дамавічкаю!

Жуля (*баязліва*). Але калі мы раззлуемся — сцеражыся, Марэна.

Марэна. Пагражаеце мне? (*Смяецца*.) Даўно блукаю па зямлі. Я вынішчала цэлыя народы. І ўпершыню мяне палюхаюць не жартам... Ой, як пацешылі мяне вы!.. За гэта нат гатова пакінуць вам жыццё. А вы ўзамен да скону дзён сваіх пагодзіцеся мне служыць аддана.

Шушык. Якім жа чынам?

Марэна. Мусіце вадзіць мяне з вёскі ў вёску, з горада ў горад. Я ж невідучая. Пакуль сама дарогу адшукаю — багата мінае часу. Тым часам шмат народу народзіцца. Не паспяваю ўсіх павынішчыць. А з вашай дапамогай я хутка гэты край ператвару ў пустэльнію.

Жуля. Мы адмаўляемся!

Шушык (*Жулі*). Кажы толькі пра сябе! На свой конт сам прыму рашэнне! (*Марэне*) Мы адмаўляемся, дыхляціна ты гэткая!

Марэна. Дарма ты круціш носам, гугнель запечны. Не ўсе такія ўпартыя. Вунь, лясны Кадук даўно мне пагадзіўся паслужыць. Блага, што надта ён прыдуркаваты...

Жуля. Кожны сам абірае, што пусціць у сэрца — дабрыню або шал, спагаду або злосць.

Шушык. Чаго вартыя дамавічкі, калі побач людзей не будзе? Жыць толькі дзеля сябе скрушна. Смутац згрызе. З тугі заные сэрца.

Марэна (*раз'ятрана*). Тады з гаспадарамі разам і канайце! Ніхто не ацалее ў гэтай вёсцы!.. Не пагадзіліся служыць мне — абыдуся! З цягам часу знайду сабе я іншых памагатых.

Жуля (*Марэне*). Мажліва, знойдзеш. Ды галоўнае — не мы.

Марэна. І вёску нішчыць я пачну з вашай сядзібы! Пайду да гаспадара, які зараз корміць коней на стайні, дакрануся да яго. Чалавек не заўва-

жыць мяне, але адчуе млявасць і нямогласць. Назаўтра зноў да чалавека датыкнуся — і аніякі лекар яго ўжо не ўратуе. А потым займуся яго дзіцём...

Шушык (*Марэне*). Брэшаш! Дарма палохаеш нас!

Жуля (*Шушыку*). У вёсцы, дзе жыла я, усё так і пачыналася...

Шушык (*Марэне*). Як ты можаш на дзяцей руку падымаць?

Марэна (*Шушыку*). Чакай, неўзабаве сам пабачыш.

Шушык (*Марэне, гнеўна*). Сэрца ў цябе няма!

Марэна. Няма. І паспрабуй мяне стрымаць! (*Сыходзіць.*)

Дзея 8

Шушык (*Жулі*). Ты вінавата ў бядзе, забрында! Прыблуда, валацуга, дзед Піхто! Прыперлася й Марэну за сабою прывяла!

Жуля. Я не вяла яе! Ліха прыходзіць без запрашэння!

Шушык (*хітравата*). А я мяркую, што калі ты сыдзеш — то і Марэна за табою следам.

Жуля. Тады Марэна пойдзе, калі жывой душы тут не пакіне.

Шушык (*штурхаючы Жулю*). Прэч, прэч, кажу я!

Жуля (*паныла*). Ну, калі насамрэч верыш, што маё выгнанне — адзіны сродак, каб уратаваць людзей... (*Бярэ торбу, ідзе да сенцаў, пакаўзнулася на навашчанай падлозе, павалілася. Падымаючыся, пакрыўджана*) Ці задаволены сваёй дурною помстай?

Шушык. Я думаў — будзе смешна. А цяпер на сэрцы смутак... 31

Уваходзіць ПЯТРОК, пакаўзнуўся, паваліўся.

Пятрок (разгублена). Шушык, Жуля! Што тут адбываецца?

Жуля (Петраку, указваючы на Шушыка). Усё ён, ён!

Шушык (указваючы на Жулю). З-за яе, з-за яе!

Пятрок (падымаючыся, сярдзіта). Як надакучылі мне вашыя звадкі! Хіба вы не стаміліся варагаваць?

Пераглянуўшыся, Шушык і Жуля адмоўна круцяць галовамі.

Пятрок. Пакуль вы тут сварыліся, з татулем здарылася бяда! Карміў ён коней у стайні і раптам збялеў. Млявасць адчуў, нямогласць. Прылёг ён. Кажа, ногі не трымаюць... Вы, мабыць, ведаеце, з чаго мой тата раптам захварэў? Не ўтойвайце, кажыце!

Жуля. Марэна прыйшла ў вёску, чорная немач. Уцякай, Пятрок, пакуль не позна. Бяры матулю за руку — і ратуйцеся.

Пятрок. А як жа тата?

Жуля. Яго ўжо не ўратуеш. Ад дотыку Марэны няма сродку...

Пятрок. Ды я не кіну бацьку!.. Няўжо вы думаеце, што калі навалілася злыбяда, то трэба браць лахі пад пахі?

Пераглянуўшыся, Шушык і Жуля паціскаюць плячыма.

Пятрок. Бяда паўсюль дагоніць. Не ратавацца, а змагацца з ёю трэба.

Жуля. А як жа ты адужаеш Марэну, калі яна нікога не баіцца?

Пятрок. Няма нічога неадольнага ў свеце. Нат у асілка ёсць уразлівае месца.

Шушык (Петраку). А дзе ж схавана слабасць у Марэны?

Пятрок. Каму з нас лепей ведаць? Не я бачыў Марэну, а вы...

Жуля. Яна казалася, што змагацца з ёй — дарэмна.

Шушык (Жулі). Не трэба давяраць усяму, што кажэ вораг!

Пятрок. Маеш рацыю, Шушык! Я ведаю — вы ўратуеце нас ад паморку. Вы моцныя, разумныя, адважныя! Ганіце прэч Марэну!

Шушык і Жуля спалохана пераглядваюцца.

Пятрок. Але прашу вас паспяшацца! Пакуль татуля мой зусім не занядужаў... Пайду я, пагляджу, як ён там маецца. (Сыходзіць.)

Дзея 9

Жуля. Не ўяўляе шчэ Пятрок, што з бацькам будзе заўтра...

Шушык (Жулі). Што ты бурчыш, бы старэчына? Лепш параіла б штосьці карыснае!.. Старэчына? Дзядуля! Ён можа нешта ведаць!

Жуля (няўцямна). Хто?

Шушык (падб'ягаючы да печы.). Хто, хто? Дзед Піхто!

Жуля. Пра каго ты балбочаш?

32 **Шушык.** Пра дзеда нашага, Старога Дамавіка! Ён тут жыве здаўна. Таму мы, дамавічкі, шануем сваіх старых, што яны шмат чаго пабачылі і пачулі! Да каго ж найлепей нам звярнуцца за парадай? (*Крычыць у печ.*) Дзядуля, сюды! Патрэбна нам твая дапамога!

Стары Дамавік уваходзіць у дзверы.

Стары Дамавік. Што здарылася, Шушык? Як маецца, Жуля? Гляджу, яшчэ не павынішчалі адно аднаго. Тое добра. А мо прыдумалі ўжо, каму прысвецім заўтрашні дамавіковы баль?

Жуля (*Старому Дамавіку*). Адбудуцца хаўтуры замест балю!

Шушык. Марэна прыйшла ў вёску. Што рабіць, дзядуля?

Стары Дамавік (*у жаху*). Марэна? Ой, бяда, бяда!

Шушык. Ты сутыкаўся з ёй раней, дзядуля?

Стары Дамавік. Даўней даўняга. Ледзьве прагналі мы яе тады.

Жуля (*ашаломлена*). Прагнаць Марэну? Хіба такое можна?

Стары Дамавік. Няма нічога неадольнага ў свеце. І на Марэну адшукалася прынука...

Жуля. Што за цудоўны сродак? Кажы, дзядуля. Мы ўсё зробім.

Шушык (*Жулі*). Не мы, а я зраблю! А ты пойдзеш прэч з хаты!

Жуля (*Шушыку*). Ну, які ж ты ўпарты баран!

Стары Дамавік. Як вам не астабрыдлі вашыя звадкі? Мо лепей усё ж вам разысціся? Я нават ведаю, якім найлепшым чынам. Паміж сабою заключыце пагадненне. Хто адолее Марэну — той застаецца гаспадарыць у хаце. А хто праіграе — пойдзе ў белы свет.

Шушык. Я згодны гаспадарыць надалей у хаце.

Жуля. Я згодна, каб Шушык пайшоў у белы свет.

Стары Дамавік. Заключана дамова. Яе парушыць нельга!

Шушык. Цяпер кажы, дзядуля, якім жа чынам я адужаю Марэну.

Стары Дамавік. Выбачай, Шушык. Я ўжо не памятаю... Так даўно тое здарылася! Я тут здаўна жыву, а ў тую пару дзіцём быў...

Жуля. А паспрабуйце ўзгадаць, дзядуля.

Стары Дамавік. І паспрабую. А вы не замінайте мне сваімі звягамі ды спрэчкамі. Сядзіце ціха!

Шушык і Жуля паслухмяна ўладкоўваюцца на лаве і цікаюць Старога Дамавіка, які з задуменым выглядам расхаджвае па хаце.

Ступаючы каля сенцаў, Стары Дамавік пакаўзнуўся на навашчанай падлозе, падае. Шушык і Жуля дапамагаюць яму падняцца.

Стары Дамавік (*абурана*). Хто так жартуе?

Жуля (*указваючы на Шушыка*). Ён, ён!

Шушык (*указваючы на Жулю*). З-за яе! Выбачай, дзядуля.

Стары Дамавік. Я не злуюся. Я ўзгадаў.

Жуля. Што?

Стары дамавік. Якім жа сродкам мы адужалі Марэну.

Шушык. Якім жа?

Стары Дамавік. Стары Лесавік нам падказаў заклён. Той Лесавік шмат чаго ведае, бо ён старэйшы за прашчураў маіх.

Жуля. Якія словы ў тым заклёне былі?

Стары дамавік. Не памятаю. Самі ў яго спытайце.

Шушык. А дзе знайсці таго Лесавіка?

Стары Дамавік. Ён жыве самотнікам у пушчы. Вы знойдзеце яго ў самай глушы. Аднак жа сцеражыцеся сустрэчы з Кадуком.

Жуля. Кадук? Марэна ўзгадвала пра яго...

Стары Дамавік. Не ведаю, хто ён. Не ведаю, адкуль узяўся. А ведаю, што ён даўно блукае ў пушчы, палюе на людзей і на звяроў. Хто сутыкнецца з ім — не вернецца дадому. Але вам, мабыць, пашанцуе, і вы яму не трапіце на вочы.

Шушык (засмучана). Ат, супакой ты, дзядуля, абнадзеіў!

Стары дамавік (пакрыўджана). Вам, маладым, не дагодзіш! І тое дрэнь, і гэта непамысна!.. (Махнуўшы рукой.) Пайду, дамавіковае спадарства папярэджу пра надыход жахлівае Марэны. Усчнецца цяпер плач і энк у хатах... (Сыходзіць, агінаючы навашчанае месца.)

Шушык і Жуля разгублена пазіраюць адно на аднаго.

Жуля (закідваючы торбу на плячо). Ну, мне пара.

Шушык (радасна). Зусім сыходзіш?

Жуля (баязліва). Пайду ў лес. Знайду Старога Лесавіка. Уведаю ў яго, якім заклёнам Марэну можна назаўжды прагнаць...

Шушык. А раптам Кадука сустрэнеш?

Жуля. Мне, можа, пашанцуе. І з пушчы я вярнуся без здарэнняў...

Шушык (з'едліва). Каб ты ў лес схадзіла без прыгод? Нізавошта не паверу! Дзе толькі з'явішся ты — там жыццё віруе!

Жуля (мроячы). І з дапамогаю чароўнага заклёну я пакажу дзе Бог, а дзе парог. Спярша Марэне, потым і табе.

Шушык. Што? Ты хочаш вытурыць мяне з уласнай хаты?!

Жуля. Мы заключылі пагадненне. Ці хіба забыўся?

Шушык (грозна). Ды я на пузе папаўзу ў пушчу! І аніякі мне Кадук не страшны! Калі сустрэну — у барановы рог скручу!

Жуля (іранічна). Ахвотна б я на гэта паглядзела.

Шушык (высакамерна). Хадзем. Пабачыш.

Жуля. Не раўняй каня з казлом! Я табе не кампанія! Розныя ў нас інтарэсы. І рознымі пойдзем сцяжынкамі ў пушчы. Вось будзе слаўна, калі ты сустрэнеш Кадука, а я — Лесавіка!

Шушык. Не заракайся ты, бадзяжка! Мо здарыцца ўсё наадварот.

Жуля. У лесе і пабачым!

*Жуля і Шушык сыходзяць.
Заканчэнне будзе.*

Малюнкi Алены Босавай

НОВАЕ ВЕДАННЕ

Галіна ПШОНИК

Стася, Марыся і Паліна лічыліся сяброўкамі. Чаму я напісала «лічыліся»? Мяркуйце самі. Ці назвалі б вы сяброўкамі дзяўчынак, якія ніводнай гульні не маглі дагуляць да канца, каб не перасварыцца з-за таго, хто што будзе рабіць, якую ролю выконваць і якімі цацкамі распараджацца? Ды і ўвогуле адна адну не чулі — на якую б тэму ні размаўлялі і якую б справу ні рабілі?

Зрэшты, быў занятак, што не толькі збіраў іх разам, але і прымушаў дзейнічаць дружна і суладна. Справа ў тым, што ўсе тры дзяўчынкі хадзілі ў адну танцавальную студыю. Студыя гэтая размяшчалася ў белым двухпавярховым дамку, які знаходзіўся ў Старым Парку. Ля самай далёкай ад цэнтральнага ўвахода агароджы.

Кіраваў студыяй Васіль Васільевіч, колішні саліст славутага тэатра. Было яму недзе пад семдзесят. Усёй сваёй постаццю ён нагадваў вялікага вожыка: сутулаваты, сівая галава ўперад, «калючыя» манеры. Але калі ў рэпетыцыйнай зале з люстранымі сценамі былы артыст балета паказваў студыйцам складаныя танцавальныя па, спіна яго дзіўным чынам выпроствалася, а рухі станавіліся моцнымі і прыгожымі. Васіль Васільевіч вельмі любіў сваю справу і таму быў вельмі патрабавальны да маленькіх вучняў. Нікому з іх нават на розум не магло прыйсці быць няўважлівым, а тым больш сварыцца паміж сабой на занятках. Танец — гэта суладдзе.

У танцавальнай кампазіцыі «Лета» Стася выконвала ролю Страказы, Марыся — Матылька, Паліна — Пчалы. Мама пашылі дзяўчынкам цудоўныя празрыстыя сукенкі, а Васіль Васільевіч выдаў кожнай зручныя, адпаведныя ролі, крылцы.

Набліжаўся час Вялікага канцэрта, і ўсе студыйцы сабраліся на генеральную рэпетыцыю.

— Цудоўна, цудоўна, дзяўчынкі! — пахвальваў Васіль Васільевіч. — Быццам сапраўды лётаеце па сцэне.

— Як бы я хацела пабыць сапраўдным матыльком! — усклікнула, увайшоўшы ў ролю, Марыся.

— А я — сапраўднай страказой! — прызналася Стася.

— А я — сапраўднай пчалой! — далучылася Паліна.

— Сапраўднымі? Насамрэч хочаце? — загадкава спытаў Васіль Васільевіч.

— Насамрэч! Насамрэч! — закрывалі ў адзін голас дзяўчынкі.

— Добра. Гэта ўвогуле выканальна. Крылцы,

што я вам даў, чароўныя. Іх выдатна можна выкарыстаць для здзяйснення вашай мары.

— А што для гэтага трэба? — зноў у адзін голас спыталі дзяўчынкі.

— Крочыць за мной і ўважліва слухаць.

І Васіль Васільевіч лёгка, нібыта дзверы, адчыніў адно з люстраў у рэпетыцыйнай зале. За ім, у канцы невялікага пакойчыка, была вітая лесвіца. Па лесвіцы ўсе разам яны ўзняліся на другі паверх і праз яшчэ адзін пакойчык выйшлі на балкон, які надвісаў над старымі ліпамі.

— Калі я дакрануся рукой да галавы кожнай з вас, вы на тры гадзіны ператворыцеся ў тую істоту, пра якую марылі.

— Усяго на тры гадзіны?!

— Так, усяго на тры гадзіны. Але ўлічыце, што многія насякомыя жывуць усяго некалькі месяцаў. Так што тры гадзіны Страказы, Матылька і Пчалы — роўныя некалькім гадам чалавечага жыцця. Выкарыстайце гэты час па сваім меркаванні. У новым абліччы вас, зразумела, напаткаюць многія выпрабаванні. Пастарайцеся іх вытрываць — і я ўзнагароджу вас Новым Веданнем. Калі ў гэтым незвычайным падарожжы, скажам, Страказа загіне, то з дзяўчынкай Стасяй у яе звычайным жыцці нічога не здарыцца — яна толькі не атрымае Новага Ведання.

— Чаму гэта менавіта Страказа? — пакрыўджана запыталася Стася.

— Тое ж датычыць Пчалы і Матылька, — строга працягваў Васіль Васільевіч і для надзейнасці ўдакладніў: — Запомнілі?

— Запомнілі! — з натхненнем адказалі дзяўчынкі.

— І апошняе. Пільна сачыце вунь за той Высокай Ялінай. Вы павінны вярнуцца на гэты ж балкон не пазней за момант, калі сонца апынецца роўна над яе вершалінай. Гэта таксама абавязковая ўмова атрымання Новага Ведання. Запомнілі?

— Запомнілі.

— Ну, тады ў добры шлях!

Васіль Васільевіч дакрануўся рукой да галавы кожнай з дзяўчынак, і яны, адчуўшы незвычайную лёгкасць у целе, узняліся ў паветра.

Раптам на вышыні, у звыклым для летняга парку гудзенні і стракатанні пачалі вылучацца спачатку асобныя словы, а потым і цэлыя фразы. І самай частай з усіх была:

— На фэст! Усе на фэст!

— А дзе тут фэст? — натуральна, пацікавіліся нашы крылатыя падарожніцы ў такіх жа крылатых навакольных.

— Як гэта — дзе? Дзе звычайна — на Круглай Паляне! — досыць здзіўлена, але ахвотна адказвалі тыя, хто пралятаў побач.

І патак іх быў такі вялікі, што дабрацца да Круглай Паляны не склала аніякай цяжкасці.

— Якія прыгожыя новенькія паненкі! Прыемна бачыць! У агульны танец! У агульны танец! — прыветным гулам сустрэла іх Круглая Паляна.

На адной з узорыстых галін разгалістага дуба прыладзіўся маляўнічы квартэт: тры грацыёзныя танклявыя Конікі і шыракавусы мажны Майскі Жук. Зрэшты, мелодыі, якімі радавалі яны прысутных, выяўлялі спрактыкаваных, чуйных да творчага почырку адно аднаго музыкаў.

— Прыгожыя паненкі яшчэ і прыгожа танчаць! — шчыра захапляліся госьцямі паркавыя старажылы.

Давалі сябе адчуць урокі Васіля Васільевіча — танцуючы, слухаць музыку, раўнютка трымаць спінку, сачыць за сваім тварам і ўсміхацца глядачам. І было так радасна, так цудоўна, так весела!

Але ўрэшце паветраныя танцы закончыліся, і ўдзельнікі пачалі разлятацца па ўласных справах. А сонцу было яшчэ далёка да вершаліны Высокай Яліны.

— Давайце пакатаемся на ўсіх атракцыёнах! Пакуль мы не людзі, нам жа не трэба купляць білеты, — паклікала спадарожніц Страказа.

— У такую спякоту лепш за ўсё палятаць па цяньку, — паказала на самы цёмны куток парку, дзе пад вялікімі дрэвамі раслі высокія кусты, Пчала.

— А я прапаную проста пасядзець на лавачцы і завесці новых знаёмых, — сказала, відаць, натхнёная нядаўнім поспехам на фэсце Матылёк.

— Гэта небяспечна! Там шмат людзей, — папярэдзілі Матылька прыяцелькі.

Але Матылёк зрабіла па-свойму — какетліва апусцілася на самую асветленую сонцам лавачку. Аднак красавацца ў яркіх промнях ёй давялося нядоўга — літаральна праз некалькі хвілін прыгажуню накрыла чыясьці джынсавая кепка.

— Мама, хуценька дай мне слоік! Я злавіў такога прыгожага матылька для маёй калекцыі! — радасна закрычаў бялявы загарэлы хлапчук.

І Матылёк неўзабаве апынулася ў душным шклянным палоне. Страказа і Пчала разгублена ўздрыгвалі крыльцамі.

— Нельга марнаваць час. Яе трэба ратаваць, — пачулі прыяцелькі ўсхваляваны, але цвёрды голас.

Да іх звяртаўся сівы Вожык, які раптам з'явіўся, пэўна, вунь з тых высокіх кустоў.

— Як ратаваць? Яна ж у закрытым слоіку.

— Але слоік шклянны, а значыць крохкі, — падказаў Вожык.

Страказа і Пчала ўзняліся ў паветра. Страказа павольна праляцела перад носам бялявага хлапчука — адзін раз, другі, а потым села на тую ж лаўку, што і Матылёк.

— Эх, зараз будзе яшчэ і страказа! — раздаўся гучны паляўнічы вокліч.

І хлапчук, не выпускаючы слоіка з рук, кінуўся па новую здабычу. І тут на руку, што трымала слоік, села Пчала. Ад нечаканасці і страху

хлапчук упусціў слоік на асфальтавую дарожку. Са шкляных аскепкаў вылецела вызваленая Матылёк.

Адыходзілі ад здарэння яны ў густой кроне магутнага каштана.

— Ужо лепш падалей ад лавачак, ад дарог і ад людзей. Дык паляцім у той прахалодны куток? — першай ачуняла Пчала.

— Не, там усё ж занадта змрочна і нельга здалёк убачыць небяспеку, — запярэчылі Страказа і Матылёк.

— Відаць, гэты хлапчук са слоікам вас на ўсё жыццё напалохаў! — насмешліва прагудзела Пчала і рашуча скіравалася ў самы гушчар.

Аднак праз хвіліну бадзёрае гудзенне яе зрабілася перарывістым і адчайным. Сумневаў не было: над Пчалай навісла небяспека. Падляцеўшы бліжэй, Страказа і Матылёк убачылі гэтую небяспеку на свае вочы. Вялізнае павуцінне цягнулася ад дрэва да дрэва. У сярэдзіне злавеснага спляцення білася забытаная ў яго ліпкіх нітках Пчала. А з верхняга краю гэтай умела змайстраванай пасткі павольна, але мэтаскіравана рушыў да палонніцы агромністы Павук.

— О, гэта хтосьці новенькі і, пэўна, больш смачны, чым тыя хударлявыя мухі, якія ўжо проста надакучылі, — уголас разважаў ён сам з сабой.

Страказе і Матылюку зрабілася млосна ад гэтых разваг.

— Цяпер ужо не да перажыванняў. Павук не з тых, хто адкладвае абед, — побач з імі зноў якімсьці чынам апынуўся сівы Вожык. Зрэшты, гадаць, якім менавіта, яны не сталі:

— Што ж мы можам зрабіць?! — ледзь не плакалі ад страху за прыяцельку Страказа і Матылёк.

— Перш за ўсё параўнаць свае крылцы і крылцы Пчалы. У кожнай з вас яны і вялікшыя, і больш моцныя. А калі ўзмахнуць імі разам...

Страказа і Матылёк нават не даслухалі. Узмахнулі дружна сваімі крыльцамі — і разбурылі павуцінне. Разгублены Павук зваліўся ў траву, а ўзрадаваная выратаванню Пчала хуценька прыладзілася да прыяцелек. Нібыта тры стралы, кінуліся яны з гушчару. І толькі выбраўшы самую сонечную рамонкавую палянку, апусціліся на яе.

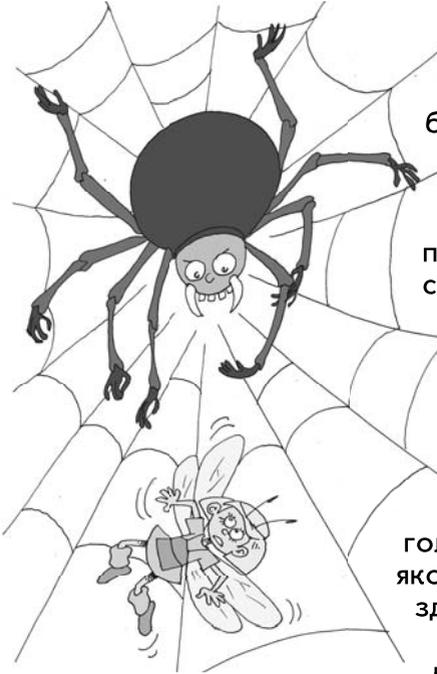
— Я ж казала, трэба ляцець на атракцыёны, — крыху аддыхаўшыся, нагадала сваю прапанову Страказа.

— А я б дык ужо рушыла да нашай студыі. Паглядзі, які цёмны край неба з боку Далёкага Лесу, — замахала крыльцамі ўражаная толькі што перажытым Пчала.

— Ды і сонца ўжо куды бліжэй да вершаліны Высокай Яліны, — далучылася да слухнага, на яе погляд, меркавання Матылёк.

— Ну, як хочаце, — прапусціла міма вушэй словы спадарожніц Страказа і з незалежным выглядам скіравалася ў бок атракцыёнаў. Дзень быў будзённы, таму

на каруселях фігура чорнага каня — самая высокая і маляўнічая, прадмет заўсёднай барацьбы юных наведвальнікаў парку, — аказалася незанятая. Натуральна, Страказа тут жа яе і асядлала. Аднак як толькі каруселі закруціліся, моцны паветраны паток знёс крылатую вершніцу з сядла і кінуў у бліжэйшы фантан. Страказа бездапаможна завалтузілася ў вадзе. А Пчала і Матылёк, што якраз падляцелі да пляцоўкі з атракцыёнамі, бездапаможна пазіралі на яе з высокага гранітнага борціка.

— Трэба не пазіраць, а дзейнічаць, — пачулі спадарожніцы знаёмы цвёрды голас сівога Вожыка, раптоўнаму з'яўленню якога ў цяжкую хвіліну яны ўжо нават не здзівіліся.

— Як нам дзейнічаць, калі ніводная з нас не ўмее плаваць?!

— Хто не ўмее плаваць, карыстаецца плавальнымі сродкамі, — спакойна патлумачыў сівы Вожык.

— Дзе ж мы возьмем... — пачалі хорам Пчала і Матылёк, але, не паспеўшы дакончыць, дружна кінуліся да буйнога кляновага ліста, які ляжаў амаль побач з фантанам.

Праз некалькі секунд ліст быў ужо побач са знясіленай Страказой. Калі пацярпелая вершніца з дапамогай прыяцелек узабралася на яго, Матылёк падставіла свае шырокія крылцы ветру, і пад такімі прыгожымі аксамітавымі ветразямі ліст-плыт неўзабаве прычаліў да берага.

Гордыя сабой падарожніцы пачалі радасна абдымацца. Аднак, як неўзабаве аказалася, святкаваць перамогу было заўчасна. Справа ў тым, што вялікая цёмная хмара, якую Пчала заўважыла над Далёкім Лесам, даплыла па небе да Старога Парку і пралілася на яго моцным летнім ліўнем. Тры падарожніцы нават схавацца не паспелі.

Лівень, трэба сказаць, хутка скончыўся. Але крылцы Страказы, Пчалы і Матылька зрабіліся такімі цяжкімі ад вільгаці, што ўзмахнуць імі — тым больш ляцець на іх — не было аніякай магчымасці. З трывогай і распаччу прыяцелькі сачылі за сонцам, якое зноў з'явілася на небе і рашуча набліжалася да вершаліны Высокай Яліны.

— М-ж-жу, прывітанне, паненкі! Што здарылася? Вы так прыгожа танчылі на нашым фэсце! Буду рады аказацца карысным, — змоклыя паненкі адразу пазналі Майскага Жука з ранішняга маляўнічага квартэта.

— Мы трапілі пад нядаўні моцны лівень. Ён зусім намачыў нашы крылцы, і цяпер мы не можам лётаць. А нам абавязкова трэба быць на балконе белага двухпавярховага дамка ля самай далёкай агароджы не пазней, чым сонца апынецца над Высокай Ялінай.

— М-ж-жа, дрэнна мець такія далікатныя крылцы. Маім дык, цвёрдым і пругкім, ніякі дождж не страшны. Адну з вас магу на сваёй спіне даставіць роўненька на бакон белага дамка, а ўсіх трох да часу, калі сонца падыдзе да вершаліны Высокай Яліны, на жаль, не паспею. Парайцеся і адкажыце.

— Дзякуй, Майскі Жук, але ніводная з нас не пакіне астатніх, — нават не раячыся, адказалі падарожніцы.

— М-ж-жэ-х! Ну чакайце! — і Майскі Жук выдаў такі поклічны гук, нібыта пратрубіў у трубу. Амаль імгненна на гук гэты з'явіліся тры конікі — музыкі таго ж ранішняга аркестра. Майскі Жук нешта прагудзеў ім дзелавіта, а потым падляцеў да намоклых падарожніц.

— Ну вось вам — не коні, але Конікі. Даімчаць з ветрыкам да вашага белага дамка. А я паспяшаюся па справах, м-ж-жу...

Нібыта заўзятая вершніцы, Страказа, Пчала і Матылёк асядлалі кожная свайго Коніка і паімчалі найкарацейшым маршрутам да будынка студыі.

Сонцу да вершаліны Высокай Яліны заставаўся зусім маленькі адрэзак шляху. На парозе студыі іх чакаў сівы Вожык:

— Дзякуй, Конікі! І вы, дзяўчынкі, малайцы. Не кінулі адна адну ў бядзе, а таму сумленна заслужылі Новае Веданне.

— Васіль Васільевіч, гэта вы?! — хорам усклікнулі падарожніцы.

— Узнімайцеся хуценька на балкон, — пачулі яны замест адказу.

Тут Страказа, Пчала і Матылёк заўважылі, што праветраныя пры хуткай яздзе крылцы іх зусім высахлі. Нядаўнія пасажыркі ўдзячна развіталіся са сваімі выратавальнікамі Конікамі і лёгка ўзляцелі на балкон.

Васіль Васільевіч, які ўжо чакаў іх там, дакрануўся рукой да галоўкі кожнай. І — на вузкай цэментнай падлозе стаялі Стася, Паліна і Марыся ў канцэртных касцюмах з маляўнічымі крыльцамі.

— А цяпер, як і абяцаў, — Новае Веданне, — урачыста пачаў Васіль Васільевіч. — Першае: **пачуеш сябра — пачуеш свет**. Усе людзі розныя. Але каб жыць радасна і цікава, трэба навучыцца разумець адзін аднаго і дамаўляцца адзін з адным. А навучыцца гэтаму лягчэй за ўсё праз сяброў — тых, хто самы блізкі да нас. Другое: **ратуеш сябра — ратуеш сябе**. Усе нашы добрыя і дрэнныя рысы праяўляюцца толькі ў стасунках з людзьмі. А дапамагаючы сябру, мы атрымліваем магчымасць загартаваць у сабе такія цудоўныя якасці, як смеласць, дабрыва, высакародства, спагадлівасць. Зрэшты, думаю, за сваё падарожжа вы і самі ў гэтым пераканаліся.

— Пераканаліся, Васіль Васільевіч! — горача пагадзіліся дзяўчынкі.

— А цяпер здавайце крылцы, і — чакаю вас на канцэрце.

Па лесвіцы сяброўкі — нарэшце я магу іх так назваць — спускаліся ў прыўзнятым настроі і з адчуваннем лёгкай стомленасці. Як звычайна пасля ўдалай рэпетыцыі.

Малюнкi Аляксандра КАРШАКЕВІЧА

Дзмітрый ПЯТРОВІЧ

КРЫНІЧКА МАЙГО ДЗЯЦІНСТВА

Кожны чалавек, колькі б яму ні было гадоў, заўсёды захоўвае мілыя сэрцу ўспаміны. Самыя дарагія, вядома ж, звязаны з дзяцінствам, з бацькамі, заўсёды маладымі ў гэтых згадках, поўных пяшчоты, сардэчнай цеплыні і незабыўнай прыгажосці...

Ёсць такія ўспаміны і ў мяне. Я нарадзіўся ў адным з самых старажытных беларускіх гарадоў — Заслаўі. Гісторыя горада непарыўна звязана з імем полацкай князеўны Рагнеды, якую наваградскі князь Уладзімір, захапіўшы ў 980 годзе Полацк, забіўшы яе бацьку і братоў, сілаю прымусіў быць яго жонкаю. Пасля Уладзімір становіцца князем кіеўскім. Гордая княгіня не даравала яму і нават спрабавала забіць мужа, але няўдала. Маленькі Ізяслаў з мячом у руках заступіўся тады за маці і разам з ёю быў сасланы Уладзімірам у спецыяльна пабудаваны для іх на ўсходзе Полацкай зямлі гарадок, пазней названы Ізяслаўлем.

Пра Заслаўе я магу расказаць яшчэ шмат цікавага. Менавіта яму я прысвяціў эсэ, якое так і назваў — «Горад майго сэрца». Гэта куточак, куды хочацца пастаянна вяртацца — і наяве, і ва ўспамінах. Гэта тая кры-

нічка, з якой мы п'ём усё жыццё і ніяк не можам наталіць нашае смагі. Гэта крынічка нашай памяці...

Цікава, што непадалёк ад нашага заслаўскага дома, як і калісьці, упадае ў невялікую рачулку (мой бацька называе яе Чарнушкай, а ў даведніках яна мае назву больш строгую — Чарніца) сапраўдная крыніца са сцудзёнай чысцюткай вадою. Памятаю, гэтая крыніца не замярзала нават узімку. А якая смачная крынічная вада! Ні з чым не параўнальная сцудзёная смаката яе асабліва радавала нас, малых хлапчукоў, у гарачы летні поўдзень, калі нават цень не мог выратаваць ад спёкі. Для мяне яна — самая чыстая ў свеце вада! І таму, што крынічная, глыбока з-пад зямлі — як гавораць людзі, з самага яе сэрца; і таму, што крынічка гэтая сапраўды цячэ праз маё сэрца, як напамін пра нашы карані, пра тое, што мы абавязаны перадаць нашчадкам у спадчыну ўсё тое, што перадалі нам нашы продкі, але не парушыўшы, не сапсаваўшы гэтага. У тым і ёсць наша місія на зямлі...

...А крынічка нашай памяці ўсё цячэ і цячэ...

І так будзе заўсёды...

Родная крыніца
Словы і музика Дзмітравы Транковіча

Я пры-ходжу сюды, каб душою стамлёнай сагрэцца.
Памаўцаць. Паглядзеццэ, як булькоча-збягае вада...
Праз на-ленства маё ты цячэш, праз
дзіцячае сэрца,
што ні-як не сталее... То шчасце? А можа, бяда?

Прыпеў:
А чарпну і нап'юся вады са святае крыніцы.
Як люстэрка трымаю ў руках і гляджуся ў яго...
Так хачу да маленства я сэрцам сваім прытуліцца,
Зноў убачыць наш дом, маіх юных навекі бацькоў!..

РОДНАЯ КРЫНІЦА

Я прыходжу сюды, каб душою стамлёнай сагрэцца.
Памаўцаць. Паглядзеццэ, як булькоча-збягае вада...
Праз маленства маё ты цячэш, праз дзіцячае сэрца,
Што ніяк не сталее... То шчасце? А можа, бяда?

Прыпеў

Зачарпну і нап'юся вады са святае крыніцы.
Як люстэрка трымаю ў руках і гляджуся ў яго...
Так хачу да маленства я сэрцам сваім прытуліцца,
Зноў убачыць наш дом, маіх юных навекі бацькоў!..

Пакручастаю сцэжкай іду да сёвай балаціны,
Ля якой дзіўным спевам сваім напад'няеш прастор
Ты, крынічка мая, — што струменіш праз вёсны і зімы,
Праз маленства, каханне, жыццё — і да велічных зор...

Прыпеў

Я прыходжу сюды, каб душою стамлёнай сагрэцца.
Памаўцаць. Паглядзеццэ, як булькоча-збягае вада...
Не забудзе ніколі цябе адбалелае сэрца.
Што дзяцінства прайшло — можа, шчасце, а можа, бяда?..

Прыпеў.

Шчанячыя гады

(Урыўкі з аповесці)

Працяг

Мельхіёр ВАНЬКОВІЧ

Аднаго разу Жызьнеўскі, завітаўшы пагуляць у карты, застаў магільны настрой: Чэсь даў леснікам на анучы нейкія вельмі добрыя ручнікі і апрача таго здох найцудоўнейшы індык — гонар куратніка. Цягам жалобы прынеслі пародзістага пеўня, якога знайшлі пад кустом, зваленага раптоўнай і неспадзяванай смерцю.

— Ат жа ж ты нэндза, — наракае Алінка, — зараза нейкая ўблыталася ў птаства.

— А зірні, пані, пад крылы, ці кулькі не знойдзеш?

— Езус, Мар'я! — страшныя падазрэнні сціскаюць Алінчына сэрца. Паўтузіна бабскіх ад'ютантаў мацаюць птушку — ёсць! Ёсць след злачынства, дзірка, праз якую ўвайшла куля.

Які шал апанаваў нашу фрэйліну, пісаць не буду. Дзіўная рэч, але самім віноўнікам не так ужо і шмат уляцела. У разуменні Алінкі, не ўсвядомленым, не выкрышталізаваным, але ўсталяваным, віноўнікі — панскі мужчынскі маладняк, які меў прыроджанае права на ўсё.

Склеп роду Ваньковічаў.

Алінка была натурай незалежнай, праўдзівай, непадхалімістай, рацыянальнай. Але ўся яе існасць, пазбаўленая любові і нават жаноцкасці, уся яе працавітая, жвавая, клапатлівая існасць, злучаная з духам сцен, у якіх яна расла, была скіравана на тое, каб маглі гадавацца буйныя рыцарскія натуры, зямля якіх ляжыць у Дняпра-Дзвінскай браме, на Смаленскім перадаполлі, зямля, якая носіць у сабе гонар дваццаці васьмі вялікіх пабоішчаў — сапраўдная школа мужнасці і велічы.

Хлопец рос у Калюжыцах, нібы ў абарончым замку, адчуваючы дзіўны імпульс традыцый.

Насамрэч і цяпер лясы падступалі пад самы дом, зімой воўкі шнарылі па маёнтку (загрызлі нашага поні, а аднаго разу, выскачыўшы на конскае ржанне з адрыны, мы ўбачылі каня з вырваным задам; ваўкоў мы спудзілі, але каня трэба было дастрэліць), а ў найбліжэйшай гміне спакойна панаваў станавы прыстаў, у Ігумені — Міравы суд, у Мінску — губернатар і гэтак далей — аж да цара.

Нягледзячы на гэта, увесь уклад дома быў такі, быццам Калюжыцы тыя, кінутыя ў сялянскі акіян, самі сабе мусілі вызначаць межы справядлівасці і ўсталёўваць нормы жыцця.

У маёнтку не прызнавалі судоў і не звярталіся да іх па меры мажлівасці. Існаваў прынцып — самому сабе вымяраць справядлівасць, самому ўзнагароджваць і самому караць. Біць рэдка, але калі біць, то каб біты зваліўся. Старыя людзі не надта мілавалі свайго брата: «ат нябожчык пан Меля, — узрушана казалі яны, — бывала, возьме ў канцылярыю, ды як задасць...»

У маёнтка на судзілішча сцягвалі людзей з усіх нашых вёсак, тых, што належалі Калюжыцам перад вызваленнем ад прыгону, а цяпер спалучалі гаспадарку з дваром (лес — паша — адработкі). Двор быў не толькі матэрыяльным пасрэднікам, але бласлаўляў шлюбы, умешваўся, калі мачаха біла падчарыцу і г. д. Здаралася, што ў маёнтка приходзілі прасіць разводу.

«Пан», у прынцыпе, заўсёды павінен быў хадзіць у німбе патрыярхальнай ласкавасці, быццам «добрае сонейка», але нельга было ўявіць сітуацыю, каб ён не меў рацыі, каб трапіў у смешнае становішча, каб быў абавязаны зрабіць селяніну нейкую паслугу, каб прасіў аб чым-небудзь альбо за штосьці дзякаваў.

Калі «пан» ехаў праз вёску, з усіх дамоў беглі дзеці, каб адчыніць яму вароты, за што з брычкі ім ласкава кідалі на зямлю цукеркі, якія спецыяльна для гэтага трымалі ў кішэнях бурак, альбо медзякі, з-за якіх ладзіліся бойкі ў пылу гасцінца.

Было б наймавернай абразай, але таксама і неспадзяванкай, калі б селянін за паслугу нечага запатрабаваў. Нават фармулёвачка «колькі не шкада», спатыканая ў Каралеўстве, не мела месца быць.

Увесь выгляд, усе паклоны і ўсмешкі беларуса былі скіраваныя на тое, каб пацвердзіць, што ён перапоўнены радасцю, што ён дастаткова ўзнагароджаны шчасцем, якое вынікае з факта прыслугоўвання «пану».

44 І паколькі селянін знаходзіўся ў гаспадарчым асяродку двара, прынып, выпрацаваны, відаць, вякамі, прадлісваў не ўзнагароджваць яго адразу з месца, а запомніць дзесь там і пры аказіі даць якое-небудзь дрэва з лесу, выпас і г. д.

Гэты прынып, якога патрабаваў своеасаблівы прэстыж, быў каштоўны для двара. Сяляне, што прыносілі ягады, грыбы, арэхі, ніколі не прыносілі іх на продаж. Гэта мела форму падарункаў (гасцінцаў) двару, узамен чаго двор дзякаваў грашовым гасцінцам.

Такая форма, што ад пана нельга нічога патрабаваць, бо ўсё з'яўляецца ягоным і ён абсалютны уладар, накладала свой адбітак і на звычайныя дамоўленасці.

Штогод, напрыклад, увесну газон напаўняўся натоўпамі сялян з навакольных вёсак, якія прыходзілі «размяркоўваць пашу».

За права выпасу кожны з іх павінен быў адпрацаваць акрэсленую колькасць дзён. Але апрача гэтага кожны прыносіў у клуначку — у якасці сімвалічнага лена — яйкі, узамен чаго атрымліваў пачастунак з гарэлкай.

— Хай бы хто-небудзь не прынёс яек, — казаў брат, дбайна прытрымліваючыся ўсялякіх традыцый, — так проста не атрымае ад мяне пашы.

Селянін любіў адчуваць над сабой моцную руку, быў знаўцам «панскасці» і любіў яе. Дзівосным інстынктам умеў адрозніць «пана з паноў» ад гарадскога фарсуна, які, аднак, знешне нічым не адрозніваўся ад «пана» ані вопраткай, ані паводзінамі.

Сусед Віктар Цюндзявіцкі высылаў свайго лесніка за мяжу для

Калюжыцкія каталіцкія могілкі.

ажыццяўлення нейкай аперацыі на шчытападобнай залозе. «Але як жа ж ты будзеш там з людзьмі гутарыць, — занепакоіўся Цюндзявіцкі, — там жа па-нямецку размаўляюць». «А ці ж там, паночку, мужыкоў няма!», — адказаў беларус, як нічога ніякага.

З вучобы я прыезджаў на вакацыі з дэмакратычнымі ідэямі ў галаве; у Наватрэбах падаваў слугам руку, нягледзячы на тое, што яны ўспрымалі гэта з пэўным асуджэннем.

У Калюжыцах пра гэта не магло быць і гаворкі.

Памятаю, падлеткам разам з малодшым кузэнам прыезджаў каля вёскі, якая «спраўляла вяселле».

Раптам з грамады выбег чалавек і пачаў хутка ўцякаць, а за ім гналіся больш за дзясятка падлеткаў.

— Паніч, паніч, ён уцякае, ён чалавека парэзаў! — ірваліся яны да мяне.

Я прышпорыў жарабка (звалі яго Мохарт, пасля Тэлефона з Падолля) і параўняўся з бегуном. Зусім яшчэ малакасос, я адчуваў сябе на сёмым небе ад таго, што магу злавіць злачынца.

На вокліч «стой» уцякач пабег яшчэ хутчэй. Тады, калі ён павярнуўся да мяне, штосьці выкрыкваючы, я моцна сцебануў яго па твары нагайкай; ён упаў і скаціўся з насыпу. Адным рыўком некіруемы Мохарт скочыў за ім уніз і зарыўся па калена ў вільготным лузе; нягледзячы на гэта, я паспеў яшчэ раз сцебануць уцекача па спіне арапнікам; «стой» — але ён выскачыў на другі бок вала; трэці ўдар — і ўцякач зваліўся ва Ушу, у тым месцы глыбокую, і пачаў плысці пасярод ракі.

Мохарт танчыў на беразе; я ведаў, што злодзеяў не ўцячэ, таму пачакаў, пакуль з вёскі не прыбеглі пераследнікі — разгарачаныя, поўныя запалу, яны віталі мяне, бы героя.

— Каго забіў? — пытаюся.

Канфуз. Нічога такога не было. Ён быў у Амерыцы і там, відаць, кагосьці пакалечыў.

Я збянтэжыўся. Мая ахвяра стаяла ў вадзе пад галлём лазняку ля процілеглага берага і сачыла, які абарот возьме пагоня. На яго твары відней набрынялы след ад удару нагайкай; уцякач апрануты быў пагарадскаму — вярнуўся з Амерыкі.

— Самі, дурні, ганіцеся, — буркнуў я і ад'ехаў. Мне было прыкра і сорамна.

Наш рамізнік Яўхім, сур'ёзны і паважны, улюбёнец брата, з якім ён праехаў сотні вёрст, не абменьваючыся пры гэтым ані словам (акрамя таго, што брат праз кожныя некалькі хвілін запальваў і пацягваў дзве папяросы, пасля чаго адну з іх утыкаў у вусны Яўхіму), везучы мяне на наступны дзень па наваколлі, выпукліў сваю чырвоную, нібы сякерай часаную, губу і сказаў:

— Але ж паніч задаў таму ўчора, — і цмокнуў на коней.

Была гэта пахвала з найаўтарытэтнейшага месца, і мая душа на кароткую хвілю напоўнілася салодкай ганарлівасцю.

Потым, вядома, мучылі мяне згрызоты сумлення, якіх, аднак, не мог зразумець ніхто са слуг.

— Калі гэтым разам ён не заслужыў, то, напэўна, варты прачуханкі за іншыя рэчы, — тлумачыў надляснічы Малькевіч.

Пану шмат што дазвалялася, але пану шмат чаго і не дазвалялася.

Мой старэйшы брат не дазваляў мне, падлетку, ездзіць па наваколлі аднаконнай брычкай і самому кіраваць. Я мусіў ехаць альбо адзін — конна, альбо парай коней — з рамізнікам.

У гэтых адносінах мой бацька меў больш дэмакратычныя схільнасці.

Падмурак стадолы — усё, што засталася ад сядзібы Ваньковічаў.

Калі ён ехаў на запрэжцы, то заўжды падбіраў па дарозе баб і ўсіх старэчаў, што валакліся міма. У другім пакаленні гэта ўспрымалася як узор панскай ласкавасці і своеасаблівага панскага дзівацтва.

Бацька, які памёр, калі мне было два месяцы, маладым хлопцам, студэнтам права ў кракаўскім універсітэце, быў схоплены ў паўстанні са зброяй у руках, грашыма і пячаткай атрада. Прысудзілі яму смяротнае пакаранне. Дзякуючы ўплыву сям'і і ўлічваючы малады ўзрост, бацька быў сасланы на пажыццёвае пасяленне.

На фотаздымку, які захоўваўся з часоў, калі бацька ішоў на паўстанне, худы хлопец у венгерцы, абцягненай поясам, зашпіленым спражкай з выявай белага арла, у штанах з буфамі, увабраных у халявы доўгіх ботаў (як іх насілі стралкі Мераслаўскага), з рукой, абапёртай на вялікую кніжку да набажэнства, і з доўгімі, амаль да плячэй, кудзерамі валасоў.

Калі яго арыштавалі, старэнькая маці цэлымі днямі стаяла на вуліцы пад мурам астрога. Яна падпільноўвала жаўнераў і вартаўнікоў, якія ўваходзілі ў гмах астрога, і казалася кожнаму з іх: «Вось табе рубель, няхай выгляне Ваньковіч».

Рубель знікаў у бяздоннай кішэні. Але вокны былі наглуха заслонены скрынямі.

Дзень за днём ад святання плылі срэбныя рублі, і цёмная жаночая постаць стаяла пару месяцаў, уціснутая ў мураваную нішу. Суседзі

і сям'я махнулі рукою: можа, гэта адзінае месца на свеце пад тым мурам, дзе яна пачуваецца больш-менш няблага?

Пасля гэтага ўдару яна ўжо не змагла адысці; страціла зрок, слых і жыла толькі чаканнем лістоў з Сібіры, якія ёй чыталі праз слыхавую трубку.

Бацькавы лісты з Сібіры, якія і дагэтуль з шанаваннем захоўваюцца ў кедравай якуцкай шкатулцы, напісаныя роўным бісерным почыркам тых часоў, лісты, напісаныя старэнькай маці, якую ён н і к о л і ўжо не убачыў, з'яўляюцца цікавым дакументам рамантычнай эпохі. Спачатку можна было пісаць толькі два разы на год, пазней — чатыры, урэшце — часцей.

Калі вее заходні вецер, ён думае: «Можа, менавіта гэты вецер калыхаў калюжыцкія ліпы», а кожная Куцця (было іх дзесяць) выклікае прылівы з'едлівай тугі.

На жаль, лісты, якіх пакуль можна было высылаць толькі два на год, праходзяць падвойную строгую цэнзуру: спачатку цэнзара, які чытае кожны ліст, і потым сыноўскага сэрца, якое прымушае пісаць абачліва да старой маці.

Пасля дзесяцігадовага выгнання бацька ў выніку амністыі вяртаецца ў родны край і асядае ў Калюжыцах.

Гаспадарка на Беларусі ў тыя часы і, бадай, да самай вайны не вымагала вялікай прадпрымальнасці. Маёнтак быў лясны, а лугі і ворныя палі раздаваліся ў арэнду і на адработкі. Арэнду плацілі ўсялякімі павіннасцямі. Былі латышы-арандатары, якія штогод у двор мусілі дастаўляць столькі вось таго і столькі вось гэтага і яшчэ цудоўныя рукавіцы; арандатар карчмы прыносіў кожную пятніцу ў двор кош халаў; у мястэчку Зосін, якое належыла да Калюжыц, шаўцы, краўцы, шкляры, кавалі плацілі чынш за глебу і хаты прадметамі свайго рамяства.

Такім чынам, калі гаспадарка не забірала шмат часу, экс-выгнанец аддаўся грамадскай працы настолькі, наколькі гэта было мажліва. Ішлі васьмідзясятая гады XIX стагоддзя. Бацька засноўвае афтальмалагічны шпіталь у Мінску, навучае шэраг людзей са свайго маёнтка, а ўрэшце засноўвае разам з Эдвардам Вайніловічам Мінскае сельскагаспадарчае таварыства.

У гэты перыяд край разрэзала першая чыгунка. У сувязі з гэтым у нашым доме трывала замацавалася чарада ўспамінаў. Калі першы раз цягнік мусіў прамчацца праз нашу станцыю Барысаў, бацька выбраўся на тую ўрачыстасць.

Стаў на пероне, пакінуўшы за сабой рамізніка, гуменніка і лёкаю, і пільна прыслухоўваўся, якое зробіць на іх уражанне новае дзіва.

Калі з жахлівым грукатам, вывяргаючы пару, прымчаўся цягнік, рамізнік, поўны здзіўлення, сказаў гуменніку:

— Мусіць, вобады не з нашага лесу (напэўна, колы гнутыя не з нашага дрэва).

— А калі яна спіць? — спытаў здзіўлены гуменнік.

Лёкай, які ўносіў у вагон валізы, вяртаючыся, адказаў аканому:

— А нічога, пане, суха...

Вось такім было максімальнае ўражанне гэтых людзей з фрагментарным кругаглядам.

Бацька, высылаючы наглядчыцу хатняй аптэчкі ў Калюжыцы з Наватрэбаў, сказаў:

— Панна Юліся першы раз едзе чыгункай; будзьце ўважлівай, на прычэпкі не адказвайце, найлепш адразу заняць ціхенькі куток і не сыходзіць з яго.

У Калюжыцы панна Юліся прыехала вельмі збянтэжаная і ў слязах:

— Як пан наказаў, так я і зрабіла: пайшла ў такое, перапрашаю, месца, і зачынілася. Стукае нейкі пан, я ані-ні, як жа ж я буду з такога месца праз дзверы размаўляць. Выйсці таксама непалітычна, калі там ужо больш мужчын сабралася. Ну, я маўчу сабе, а яны крычаць: «Пусці, Богам просім», а іншыя пагражаюць і кпяць. Я, уся потная, пачала маліцца святому Антонію: «Святы Антоній Падуанскі, Нябесны Жыхар, ратуй мяне ў нядобрай прыгодзе, у падарожжы, на лёдзе і вадзе».

— То ўжо і на вадзе было з таго страху, — умяшаўся аканом.

— Пану Грац'яну абы сірату прысароміць...

— Чым жа скончылася?

— Прыйшоў кандуктар, адчыніў дзверы і, не дай Прасвятая Дзева, загадаў выходзіць.

Іншым разам сустрэў бацька ў цягніку знаёмую яemosць — суседку з засцянковай шляхты:

— Ого, то і пані Барбара, бачу, у свет рушыць; а куды ж?

Сарамлівае і какетлівае шморганне носам:

— Вось жа ўжо... Пан Мельхіёр столькі ездзіць, што мусіць ведаць, куды білеты выдаюць...

Нам, дзецям эпохі радыё, тэлевізара і самалёта, перажыўшым вялікую вайну і рэвалюцыю, цяжка спасцігнуць, як хутка пачалі адбывацца аднолькавыя змены ў чалавечай свядомасці, якімі простымі і няхітрымі былі людзі яшчэ гадоў пяцьдзясят таму.

— Чаму так хутка вяртаецца? — пытае бацька дваіх вясковых улюбёнцаў, якія ўпершыню ўбачылі Мінск і якіх ён рэкамендаваў з уласнаручна купленымі білетамі размясціць на галёрцы ў тэатры. — Ці не спадабалася?

— Вой, вельмі хораша гралі. Мы музыку да канца слухалі. Потым пацягнулі ўгору нібы цэлую сцяну, нешта быццам бы сапсавалася ці што, за сцяной сядзелі ў пакоі свае людзі і балбаталі аб сваіх справах — ну, мы і выйшлі.

Пераклаў з польскай Арцём Кавалеўскі.

Інтэлект-мапа, або як развіваць уласныя здольнасці

Алена ІВАНЮШАНКА

Што асацыіруецца са словам «мапа»? Канечне, пошук скарбаў! З дапамогай інтэлект-мапы мы і будзем іх шукаць — толькі не золата і дыяменты, а скарбы твайго розуму.

Інтэлект-мапа (англ. «mind map») — асаблівы від дыяграм. Візуальна гэта паняцці, ідэі, якія размяшчаюцца вакол галоўнага слова ці думкі, і лагічна звязаны адна з адной. Складаннем інтэлект-мапы займаюцца людзі з усяго свету. Дзякуючы ёй, дарослыя і дзеці канспектуюць, аналізуюць, састаўляюць схемы праектаў, размяркоўваюць свой час, займаюцца творчасцю. Такая мапа — сябар тым, хто жадае як мага паўней выкарыстоўваць уласныя здольнасці.

ЧЫМ ДАПАМОЖА ІНТЭЛЕКТ-МАПА?

Ты бачыш перад сабою складаны і вялікі параграф па біялогіі ці фізіцы. Рукі так і цягнуцца закрыць падручнік. Ты ведаеш, што зараз табе прыйдзецца чытаць і перачытваць старонку за старонкай, каб хоць прыкладна зразумець сэнс. Але замест завучвання на памяць ты можаш выкарыстаць інтэлект-мапу. Цябе вельмі здзівіць, што 5 старонак параграфу змясціліся на адным аркушы паперы! Зараз перад табою канспект, паглядзі на

яго, не ўсё так страшна, як падалося спачатку. Ты з лёгкасцю зможаш сваімі словамі растлумачыць усе лагічныя ланцужкі, бо яны сталі такімі відавочнымі!

А вось і другая сітуацыя. Табе трэба напісаць нейкі артыкул ці сачыненне на вольную тэму.

А л е ш т о

ж пісаць? Ты

адразу скажаш:

«Не-не, твор-

часць — гэта не

маё, я больш разу-

мею матэматыку» і па-

бяжыш за падтрымкай у ін-

тэрнэт ці да бацькоў. Але ёсць

іншы шлях. Напішы вакол сваёй

50 тэмы ўсе-ўсе асацыяцыі, няхай яны будуць як сур'ёзныя, так і смешныя, нават абсурдныя. Ты здзівішся, калі пабачыш, колькі падтэм, а менавіта імі і з'яўляюцца твае асацыяцыі, ужо ёсць у цябе. Падумаў яшчэ крыху і паспрабуй ад гэтых галінак правесці яшчэ больш маленькія. Перад табою знаходзіцца прыкладны план твайго сачынення!

ЯК РАБІЦЬ ІНТЭЛЕКТ-МАПУ?

Табе спатрэбяцца ліст паперы (не бяры памеры менш за А4, чым больш, тым лепш — разважайшырока), рознакаляровыя ручкі, алоўкі, фламастары, можна выкарыстоўваць налесткі і каляровую бумагу, калі вельмі хочацца тварыць.

Сядзь за стол і пакладзі перад сабою ліст паперы. І адразу стоп! Як ты гэта зробіш? Гарызантальна ці вертыкальна. Але ты не ў школе, ты не робіш гэта для кагосьці старонняга. Гэта твая праца, толькі твая, і тут ты сам усталёўваеш правілы. Можаш, напрыклад, маляваць сваю мапу па дыяганалі ліста! Магчыма, гэты незвычайны ракурс разбудзіць твае творчыя здольнасці.

Пасярэдзіне ліста напішы галоўнае слова, тэму і абвядзі ў круг. Потым ты як бы малюеш сонейка, кожны прамень — гэта нейкая асацыяцыя, думка, звязаная з галоўнай тэмай. Ад гэтых прамянёў можна правесці маленькія праменьчыкі, якія будуць раскрываць сэнс больш вялікіх.

Для ўсяго гэтага абавязкова выкарыстоўвай рознакаляровыя ручкі і фламастары. Можаш да кожнага надпісу рабіць малюнку.

Галоўнае, хай будзе так, як падабаецца табе, як табе зразумела.

ІДЭЯ!

Паспрабуй напрыканцы тыдня рабіць інтэлект-мапу пра сем дзён жыцця. Напішы, што добрага, карыснага, прыемнага ты зробіш, пра што новае даведаўся, якія планы пастроіш, што адчуеш. Ты ўбачыш, колькі ўсяго добрага ёсць у тваім жыцці. А калі недастаткова — усведамленне (з дапамогай інтэлект-мапы) гэтага стане для цябе штуршком больш чытаць, быць больш уважлівым да сяброў і блізкіх.

Табе, мабыць, цікава, як працуе інтэлект-мапа. Усё проста. Мозг жадае ўявіць карціну якой-небудзь праблемы цэласна. І як толькі ты даеш гэтую магчымасць, яму становіцца лягчэй працаваць, шукаць рашэнні, запамінаць інфармацыю, нават радавацца. Калі ў наступны раз ты сустрэнешся з цяжкасцямі, якія так любяць нечакана навальвацца на плечы, не губляйся, не шукай адразу дапамогі. Дапамажы сабе сам. Усё ў тваіх сілах!

Стыхія пад назвай «Кватэрнік»

Ганна ВАЛЫНЕЦ

Пакойчык у звычайным панэльніку-шматпавярховіку прыдатны для таго, каб запрасіць да сябе госці ў 20—30 (!) чалавек, кагосьці з музыкаў і цудоўна правесці вечар. Такая вечарына называецца кватэрнікам. Па сутнасці, гэта невялікі хатні канцэрт. Сама ідэя кватэрнікаў нарадзілася ў часы СССР, у Расіі. З падобных тусовак выйшлі такія вядомыя ў пэўных колах асобы, як Шаўчук, Цой.

ПЕРШАПРАХОДЦЫ

Зміцер Вараб'еў актыўна ладзіў кватэрнікі на працягу шасці гадоў — з канца 1994 па 2000 г. у межах праекта «ДаУЖ» — Дальние улицы жизни». Агульная іх колькасць дасягнула чатырох соцень.

— Кватэрнікі — гэта культурная з'ява, характэрная для постсавецкай прасторы, — распавядае Зміцер. — За мяжой нічога падобнага няма. Нават у краінах сацлагера — Чэхаславакіі, Польшчы, ГДР — у 80-я гады, часы жалезнай заслоны, культурнае жыццё было разнастай-

ным і дэмакратычным, выступалі заходнія рок-гурты. У СССР — не... Першыя кватэрнікі пачалі ладзіць у Маскве. Крыху пазней — у Піцеры, які асабліва праславіўся імі. Да Беларусі кватэрнікі дайшлі ў пачатку 90-х. Наш кватэрнік быў адным з першых, дзе людзі збіраліся менавіта дзеля музыкі.

Рэгулярна праводзіліся кватэрнікі ў Гомелі. Гэтым займаліся Алег Кісялеўскі (гурт «РГ Диверсия») і Тарас Марзана (гурт «Знамя юности»). Актыўна падтрымалі гэту ініцыятыву ў Магілёве «Дальние улицы» і «Ти-

52 хий омут». Пачалося з таго, што я прапанаваў іх прадстаўнікам наладзіць кватэрнік, на якім выступаць музыкі з ГДР, што прязджалі да нас. Магіляўчане спачатку здзівіліся, бо ніколі не чулі пра такое, але згадзіліся. Дарэчы, у Германіі была распаўсюджана сістэма сквотаў, таму ў кватэрніках патрэбы не было. Сквот — старая хата, якая нікому не належыць. Яна «захопліваецца» моладдзю, і ў ёй жывуць камунай. Самы вядомы сквот, які захаваўся па сённяшні дзень — Тахелес у Берліне.

ЧАМУ СЮДЫ ПРЫХОДЗЯЦЬ?

Арцём Я. Кватэры для мяне... — гэта мая кампанія. Я маю іншае жыццё, але на квартах магу адцягнуцца ад яго, патусавацца, паіграць, даведацца шмат новага. У жыцці я цела — вучуся, працую, думаю пра будучыню. На квартах я душа... Мару, усміхаюся і ні пра што не думаю.

Даша Н. Чаму хаджу на кватэрнікі? Душа просіць. Адпачыць. Там спакойна і весела. Цяпер — і каб пабачыць тых, з кім мала пе-

ракінуцца словамі: «Прывітанне» і «Як справы?» Хаджу, каб пасядзець, пабалдзець, пазаздросціць талентам; магчыма, натхніцца...

Гала Б. Адкрыла новую музыку для сябе, новых сяброў. На кватэрніку атмасфера душэўная. Гэта выяўляецца праз людзей — яны часцей за ўсё добразычлівыя. Кватэрнікі праходзяць увечары; калі сцямнее, часцей за ўсё запальваюць свечкі, яшчэ могуць быць навагоднія гірлянды.

Марыя П. Кватэрнікі, на якія я трапіла спачатку, уяўлялі сабой «творчую сустрэчу», якая плаўна перарастала ў агульную п'янку — гэта калі мне было год 13. Аднак пасля «Кватэрнікаў у Менску» пачала верыць у існаванне сапраўды культурнага кватэрніка, дзе можна паслухаць, пабачыць творчасць не толькі знаёмых.

ХТО ЛАДЗІЦЬ?

Звычайна гэта музыкі, вядомыя ці не асабліва. Ладзяць для сваіх прыхільнікаў. Могуць запрасіць выступіць і іншых.

Кватэрнікі адрозніваюцца па ступені сваёй адкрытасці — некаторыя ладзяцца з абвесткамі, публічна, некаторыя — толькі для знаёмых, сяброў сяброў. Таму што па сутнасці кватэрнік — гэта падзея, на якую збіраюцца госці, запрашаныя гаспадаром. Не болей, не меней. І сам гаспадар задае тон кватэрніка: актыўныя стасункі альбо толькі музыка, адносіны роўных з роўнымі альбо публікі — з «зоркамі». Кватэрнік — з'ява, якая нарадзілася і існуе стыхійна, не па рашэнні каго-небудзь, а роўна тады, калі ў ёй ёсць патрэба.

ДРЭВА З СЕРБАЛУЖЫЦКІМІ КАРАНЯМІ

Калісьці гэта быў адзін горад. Але так здарылася, што рака падзяліла яго тэрыторыю на два населеных пункта, якія ў выніку пэўных гістарычных акалічнасцей апынуліся ў розных дзяржавах. І тады рака стала выконваць функцыю дзяржаўнай мяжы, а сваякі, суседзі і сябры, якія раней штодзённа хадзілі адно да аднаго ў гасці праз мост над ракой, сталі грамадзянамі розных краін.

Здарылася ўсё гэта ў сярэдзіне мінулага стагоддзя на мяжы Польшчы і Германіі. Частка горада, што засталася на польскім баку, завецца Згажэлец, а тая, што на нямецкім — Гёрліц. Рака носіць назву Ныса (па-польску) і Нэйс (па-нямецку.) У польскай назве ёсць адно цікавае ўдакладненне — Ныса Лужыцка.

Юры НЕСЦЯРЭНКА

Калі ў сярэдзіне 1990-х мне давлялося пабываць у Згажэльцы, а потым і ў Гёрліцы, тутэйшыя аматары-краязнаўцы распавялі, што ў старажытныя часы горад спачатку быў польскім. Потым, пасля бясконцых ваенных дзеянняў і палітычных падзелаў, ён стаў цалкам нямецкім. А пасля Другой сусветнай вайны яму быў накіраваны лёс раздзяліцца на дзве паловы.

Зацікавіўшыся гэтай гісторыяй, я даведаўся, што такія выпадкі ў гэтых мясцінах не адзіны. На той жа Нысе Лужыцкай размяшчаюцца Губен з нямецкага боку і Губін з польскага, а назвы іншых шматлікіх гарадоў на тэрыторыі Усходняй Германіі маюць славянскае паходжанне. Напрыклад, сучасны Дрэздэн раней насіў назву Дрэзно, Лейпцыг — былы Ліпск,

Лёбен — Любін, Ветхау — Веташоў, Каменц — Камянец, Хоершверда — Воерцы, Котбус — Хоцэбуз, Баутцэн — Будзішын.

Дарэчы, у апошнім горадзе нашай кампаніі вандроўнікаў давялося рамантаваць машыну. Гаспадар аўтасэрвісу, які нарадзіўся праз шмат гадоў пасля Другой сусветнай вайны, адпаведна, на нямецкай тэрыторыі, насіў прозвішча Цураўскі (так вымаўляюць немцы слова Zorauski). Ён скончыў нямецкую школу, не валодаў ніводнай славянскай мовай і, на жаль, зусім не ведаў паходжання свайго прозвішча. Пры вымаўленні яго ў гаспадара ніякай асацыяцыі ні з журавінамі, ні з жураўлём, ні з журам не з'яўлялася.

А між тым горад Баутцэн (Будзішын) — цэнтр унікальнага эт-

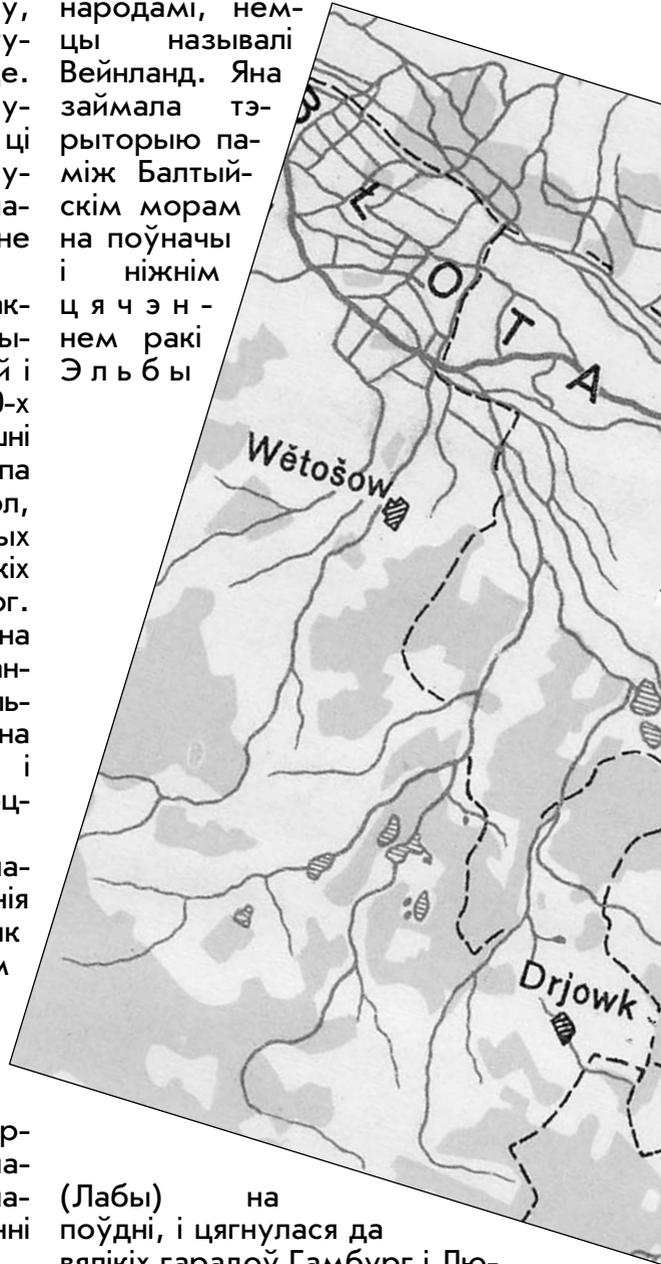
54 нічнага рэгіёна, які мае непасрэднае дачыненне да гісторыі славян. Гэта цэнтральны горад так званых Верхніх Лужыцаў, тэрыторыі, якая існавала шмат стагоддзяў, але не набыла афіцыйнага статусу ў сучасным палітычным свеце. Прадстаўнікі гэтага рэгіёна — лужычане (лужычы) сербскія ці сербалужычане (альбо сербы лужыцкія), — адна з нямногіх славянскіх народнасцей, якая так і не атрымала сваёй дзяржаўнасці.

Як ні дзіўна, нацыянальная актыўнасць пачалася ў сербалужычанаў пасля аб'яднання Усходняй і Заходняй Германіі на пачатку 90-х гадоў. З таго часу і па сённяшні дзень праводзіцца вялікая праца па стварэнні лужыцкамоўных школ, сярэднеспецыяльных і вышэйшых навучальных устаноў на германскіх землях Саксонія і Брандэнбург. Выдаюцца газеты і часопісы на лужыцкай мове, працуе FM-станцыя, вызначаны час для нацыянальнага эфіра на тэлебачанні, актыўна дзейнічаюць аматарскія тэатры і музычныя калектывы, адзначаюцца лужыцкія народныя святы.

Існуюць дзве этнічныя вобласці сербалужычанаў — Верхнія і Ніжнія Лужыцы. У Верхніх, як ужо згадвалася, цэнтральным горадам лічыцца Будзішын, а ў Ніжніх — Хоцэбуз. У XIX стагоддзі на падставе розных дыялектаў былі сфарміраваны дзве асноўныя літаратурныя формы сербалужыцкай мовы. Адна — верхніх і ніжніх лужычанаў, дзе ў вымаўленні і напісанні ёсць прыкметныя адрозненні.

Па адной з версій, перасяленне сербаў з тэрыторыі сучаснай Германіі на Балканы, да месца іх

сучаснага пражывання, адбылося ў VII стагоддзі. Зямлю, дзе да гэтага пражывалі сербы разам з іншымі славянскімі народамі, немцы называлі Вейнланд. Яна займала тэрыторыю паміж Балтыйскім морам на поўначы і ніжнім цячэннем ракі Эльбы

(Лабы) на поўдні, і цягнулася да вялікіх гарадоў Гамбург і Любэк на паўночным захадзе. На ўсход ад гэтых гарадоў захавалася да сённяшняга дня шмат славян-

скіх назваў нямецкіх населеных пунктаў — Рух, Мацлаў, Бёлкаў, Цецераў, Грабаў, Бабераў, Крывіц, Северын, Добрыц, Горыц і інш.

У VII стагоддзі сербы займалі землі ад міжрэчча Салы і Лабы — на захадзе, Одры (Водра) і Нысы Лужыцкай — на ўсходзе, на су-

ч а с н а й

польскай тэрыторыі гарады — Жары, Кросна, Любск. У гісторыю гэты рэгіён увайшоў як Палабская Сербія. Прыкладна ў цэнтры акрэсленай тэрыторыі знаходзіцца сучасны Лейпцыг — старажытны Ліпск. Магчыма, гэты горад быў нечым кшталту сталіцы ў лужычанаў, якія, як вядома, абралі сімвалам свайго народа ліпу з каранямі. Нашы продкі лічылі, што ў дрэў ёсць душы, і яны чуюць і бачаць усё, што адбываецца навокал.

Немцы ў старадаўнія часы называлі лужычанаў і іх бліжэйшых суседзяў — славян «венды», ці «венеды». Назва гэтая патрапіла ў лацінскую мову як «венеды». Існуе меркаванне, што менавіта ад гэтага слова паходзіць слова «вандал». Аднак, «вандалы, якія разбурылі Рым» — па адной з версій і ёсць нашы ваяўнічыя продкі, якіх запрашалі як наёмнікаў для розных ваенных паходаў.

Сёння паходы, якія адбываюцца са славянскіх земляў на землі нашчадкаў неўтаймальных германцаў, носяць усё ж мірны характар — ці то турыстычная экскурсія, ці то гастролі, звязаныя з культурнай місіяй, ці то камандзіроўка па абмене досведам. Але ж часам можна патрапіць у такое цікавае месца, дзе дух падзей на сумежжы культур змушае паглыбіцца ў неверагодныя таямніцы гісторыі.

Верхняя і Ніжняя Лужыца.

ГАСПАДАР УСІХ РАМЁСТВАЎ

Ірына КЛІМКОВІЧ

Чалавека, які можа ператвараць адны рэчы ў іншыя, заўсёды называлі чараўніком. Вось і каваль, які ператварае кавалкі руды ў прылады працы або вайны, паводле павер'яў нашых продкаў, быў звязаны з надзвычайнымі сіламі. Міфы многіх краін распавядаюць пра боства ў выглядзе каваля, які спрычыніўся да стварэння свету. Сапраўдны каваль не абмежаваны межамі прафесіі і нярэдка выступае як боскі майстра, яго называюць «гаспадаром усіх рамёстваў».

БОСКІЯ КАВАЛІ

У старажытных легендах захаваўся вобраз прабога-каваля Сварога. Ён да вылучэння на першае месца Перуна, быў адзіным вярхоўным богам, валадаром свету, прабогам, з'яўляўся бацькам Сон-

ца, святла і агню, увасабленнем неба. Лічыцца, што менавіта з дапамогай гэтага боства старажытныя славяне пачалі апрацоўваць метал. Пярун быў богам грому і маланак, іх стваральнікам. Сваю зброю ён накіроўваў супраць заўсёднага саперніка Цмока. Таму нашы старажытныя ваяры ўшаноўвалі Перуна.

На змену Сварогу і Перуну з распаўсюджаннем хрысціянства прыйшлі святыя Кузьма і Дзям'ян. Гэтыя святыя лічыліся апекунамі ўсіх кавалёў, сям'і і шлюбу, вынаходнікамі першага ў свеце рала. У народзе іх называлі бяссрэбранікамі. Яны выкоўвалі людзям розныя рэчы, а грошай не бралі. Легенды раскажваюць, як Кузьма і Дзям'ян забілі Змея, які патрабаваў у ахвяру людзей.

Вельмі даўно, калі яшчэ мала было людзей, панадзіўся ў адну краіну лётаць страшны Змей і браў сабе па чарзе на з'яданне якога чалавека. Дайшла чарга і да княскай дачкі. Бегла яна побач з кузняй, дзе працавалі Кузьма і Дзям'ян. Кавалі схавалі яе за дванаццаццю жалезнымі дзвярыма. Прыляцела жахлівая пачвара і пачала патрабаваць княскую дачку. Кавалі прапанавалі Змею пралізаць языком жалезныя дзверы і паабяцалі пасадзіць потым на язык ахвяру. І калі Змей пралізаў усе дванаццаць дзвярэй, Кузьма схапіў яго распаленымі абцугамі за язык, а Дзям'ян запрог Змея ў спецыяльна выкаваны для гэтага плуг і абодва яны пачалі на ім ўзворваць зямлю. У выніку па баках Дняпра з'явіліся горы пад назвай

Змеевы Валы. Змей прасіў піць, калі на ім аралі, але піць яму не давалі, а кармілі салёнымі каржамі. Калі Змей дарваўся да мора, то піў да той пары, пакуль не лопнуў.

З тых часоў Кузьму і Дзям'яна ўшаноўваюць за тое, што яны знішчылі Змея. Свята ў іх гонар адзначаюць 1 і 14 лістапада. Пазней народ уяўляў Кузьму і Дзям'яна кавалямі Бога і Зімы, якія закоўваюць зямлю і ваду ў лёд, ствараюць мароз і сцюжу — «Кузьма-Дзям'ян — божы каваль, дарогі і рэкі куе». Ёсць легенды пра тое, як яны выкоўваюць сохі і ралы, раздаюць іх людзям, а ў некаторых паданнях боскія кавалі навучаюць, як трэба апрацоўваць зямлю. Праз кавальства Кузьма і Дзям'ян звязаны з вогненнай стыхіяй, што суадносіць іх з культам Перуна. Святыя кавалі Кузьма і Дзям'ян у народных уяўленнях заўсёды былі з молатам. Таксама яны кавалі вяселлі або, як казалі, *кавалі шчасце* — для дзяўчат-нявест заручальныя пярсцёнкі і вянцы. Дарэчы, традыцыя пры заключэнні шлюбу зачыняць замок на ключ і выкідаць ключ у ваду, каб дамову нельга было разамкнуць, жывая і сёння. А паходзіць яна са старажытнага абраду, які здзяйсняўся менавіта ў кузні.

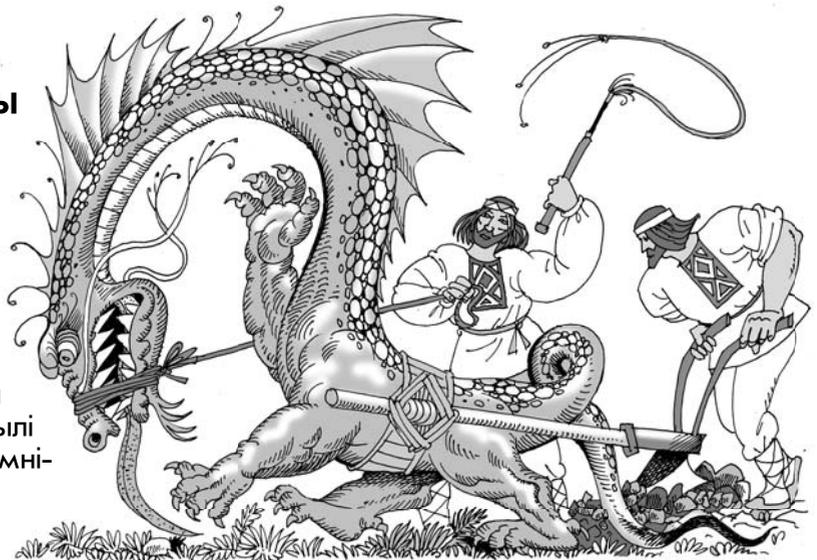
ДАБРАДЗЕЙ АБО НЕБЯСПЕЧНЫ ЧАРАЎНІК!

Наогул, кавалі ўсіх народаў лічыліся звышнатуральнымі стварэннямі, ведзьмарамі, чарадзеямі. Людзі бачылі, што яны з нейкай чырвонай зямлі (балотнай жалезнай руды) варылі ў невялікіх печах-домні-

цах жалеза, а затым на вачах ва ўсіх выкоўвалі нажы, сошнікі, сякеры, іншыя неабходныя для працы і жыцця рэчы. А калі каваль займаўся сваёй справай, то павінен быў цалкам аддаць сябе ёй, кінуць іншыя рамёствы і заняткі. Прыкладам, паляваць, араць... Чалавек павінен быў цалкам засяродзіцца на кавальстве, якое патрабавала выканання складаных тэхналагічных працэсаў. Астатнім сялянам такія паводзіны здаваліся незразумелымі і загадкавымі. Да таго ж з-за небяспекі пажару на кузні кавалі звычайна сяліліся на водшыбе, што нараджала ў людзей розныя падазрэнні.

Кузня як і жылло чараўніка або ведзьмака заўсёды знаходзілася на ўскурайку паселішча або нават у баку ад яго. Да каваля звярталіся, як да лекара і знахара. Адно кавалі былі дабрадзеямі, другія — злымі ведзьмакамі. Іх магічная сіла лічылася моцнай, ім нават прыпісвалася магчымасць знішчаць пры дапамозе чарадзеяства сваіх ворагаў. Нават слова «каваць» цесна звязана з «каварствам». У кельтаў кавалі-друіды былі ў такой пашане, што ім дазвалялася сядзець у прысутнасці караля.

У старажытнай Індыі людзі, якія

58 стваралі гімны, называліся «каві», што этымалагічна набліжана да слова «каваць». У іншых народаў кавалі былі ізаляваны ў асобныя касты. Унутры кожнай з іх існавалі свае міфы і паданні, дзе асноўным боствам быў усемагутны каваль.

Найчасцей кузня каваля ўспрымалася як свяцілішча, дзе сыходзіліся пяць містычных элементаў Сусвету: агонь, метал, вада, дрэва (вугаль) і зямля (гліна). Кузня была ў вёсцы і своеасаблівым «мужчынскім клубам», там збіраліся не толькі навастрыць плуг або падкаваць каня, але і абмеркаваць мясцовыя навіны, а часам і вырашыць праблемы. Раней, магчыма, тут адбываліся ініцыяцыі маладых хлопцаў-чаляднікаў, якія праходзілі вучобу ў майстра-каваля. Вось чаму жанчыны заўсёды кузню абыходзілі.

КУЛЬГАВАСЦЬ ЯК АДЗНАКА

Постаць каваля ў міфах і казках загадкавая і неадназначная. Нярэдка яму ўласцівы кульгавасць, крывізна, гарбатасць або іншая непрапарцыянальнасць. Згадаем кульгавага грэчаскага Гефеста і скандынаўскага Вёланда альбо нямецкага Воланда з «Фаўста» Гётэ (адкуль ён, дзякуючы Булгакаву, перайшоў у «Майстра і Маргарыту»). Старажытнагрэчаскі міф непаўнавартаснасць Гефеста тлумачаць так. Яго маці багіня Гера ўбачыла, што народжанае ёю дзіця брыдкае і непрыгожае, і скінула яго на зямлю. Гефест зрабіўся кульгавым. У кабардзінскім эпасе мы сустракаем боскага каваля Тлепша, якому перарэзалі ногі, і ён быў вымуша-

ны зрабіць сябе жалезныя. Такім чынам, матыў кульгавасці цесна звязаны з вобразам боскага каваля.

У некаторых паданнях сцвярджаецца, што ў старажытнасці кавалям маглі спецыяльна пашкодзіць ногі, каб яны не маглі збегчы і далучыцца да чужога племені. Аднак, хутчэй за ўсё, адбывалася адваротнае: мужчыны або хлопчыкі з пакалечанымі нагамі маглі рэалізоўваць сябе толькі ў кавальскай справе, а не ў вайскавай ці паляўнічай. У выніку яны рабіліся майстрамі-жрацамі, якія валодалі патэтнымі ведамі. Гэтым і тлумачыцца асаблівая кемлівасць герояў-кавалёў. Так, у цюркскіх народаў, якія спавядаюць шаманізм, са старажытнасці і да нашых дзён верылі ў тое, што каваль з шаманам валодаюць звышнатуральнай сілай. У шамана і ў каваля галоўнымі духамі-памочнікамі былі продкі, ад якіх яны і атрымлівалі ў спадчыну магічную прафесію.

Аднак у адрозненне ад абрадаў жраца магічныя здольнасці каваля выклікалі страх. У некаторых народаў нават звычайны кантакт з кавалём успрымаўся як патэнцыяльная небяспека. Да прыкладу, грэбавалі зайсці ў кузню, не аддавалі сваіх дачок у жонкі кавалям. Аднак у тых народаў, дзе кавалёў шанавалі, сярод кавальскіх кланаў існавалі свае абмежаванні ў выбары жонкі: ёю магла стаць дзяўчына або жанчына з сям'і кавалёў або гаршчэчніца. У апошнім выпадку пара выступала ў ролі чараўнікоў, якія былі закліканы забяспечыць у абрадах урадлівасць зямлі. Але гэта асобная тэма.

СТВАРЭННЕ ЧАРОЎНАЙ ЗБРОІ

У міфах каваль можа ствараць не толькі прылады працы і ўпрыгожванні з розных металаў, але і чароўную зброю. Згадаем меч Эскалібур, створаны Вёландам. У беларускіх казках каваль выкоўвае цудоўную булаву або паліцу, з якой ён сам або іншы герой змагаецца супраць Цмока. У старажытных грэкаў Гефест скаваў Ахілу чароўны шчыт. У сапраўдных жа кавалёў пры вырабе зброі існавала шмат табу і розных забабонаў. Больш таго, каваль рыхтаваўся да такой працы як да подзвігу. Так, індыйскія крыніцы VII—XII стст. распавядаюць нам пра ачышчальныя абрады каваля перад стварэннем клінка. У іх уваходзілі і пост, і поўнае ўстрыманне ад алкаголю, мяса, рыбы, не кажучы ўжо пра жонку, якая ўвогуле не мела права пераступаць парог кузні. А яшчэ — бясконцыя амавенні: найлепшы клінок можна зрабіць толькі з дапамогай багоў і з чыстай душой.

У сярэднявечнай Японіі майстра працаваў у параднай вопратцы, перад яго кавадлам знаходзіўся абраз бовства, якое бласлаўляла месца працы. Дарэчы, на стварэнне аднаго клінка траціліся месяцы, часам і год. Невялікае адступленне ад містычных прадпісанняў — і клінок мог загінуць, на якой бы стадыі вытворчасці не знаходзіўся. Гатовы клінок абагаўляўся. Багам, якія

Напрыканцы хочацца сказаць, што майстра, які працаваў з металам, незалежна ад таго, з'яўляўся ён богам, чалавекам або міфічным персанажам, заўсёды заставаўся прафесіяналам. З цягам часу майстэрства каваля дало жыццё шматлікім рамёствам: ліцейнаму, прататнаму, тэрмічнаму... і нават ювелірнаму. Амаль ва ўсіх народаў свету існуюць міфы, легенды і паданні пра багоў агню і кавальскага майстэрства. Кавалі заўсёды былі творцамі, рамеснікамі і мастакамі адначасова. Заўсёды разумелі і адчувалі прыгажосць зробленай імі рэчы.

ўдзельнічалі ў яго нараджэнні, прыносілі ахвяраванні, клінку давалі імя.

Кожны каваль зберагаў сакрэты і таемныя веды, да прыкладу, як правільна апрацоўваць метал, каб ён стаў трывалым. У кожнага была свая замова. Кавальскія сакрэты перадаваліся ў межах адной сям'і, ад бацькі да сына. А калі каваль быў самотным, наймаў маладых падмайстэр'яў. Асноўныя сакрэты вучань асвойваў, назіраючы за працай майстра і выконваючы яго ўказанні. Таямніцы прафесіі павінны былі адкрывацца магічным чынам і былі своеасаблівым пасвячэннем у кавальства. У міфах такія веды прыходзяць да каваля як голас збоку, як відзёж. Так, па адной з былічак, у каваля не атрымоўвалася скасаць сякеру. І тут ён пачуў галасы, быццам нехта пытаў у іншага: «Кавалі?» У адказ: «Кавалі». «А ў пясок савалі?» «Савалі». Выйшаў каваль у двор, паглядзеў, нікога няма. Затое калі пры коўцы выкарыстаў пясок, зразумеў, што такім чынам спрычыніўся да таемных ведаў.

Каваль быў, як правіла, паважаным і забяспечаным чалавекам. Таму адно з самых распаўсюджаных прозвішчаў у свеце — Каваль, Кавалёў, Кавальчук, Каваленка, Кавальскі, у англічан — Сміт, у немцаў — Шмідт, у французцаў — Фёран, у іспанцаў — Эрэра, у армян — Дарбінян, у грузін — Мчадлідзэ, у абхазаў — Ажыба і г. д.

ПОЛЬСКІЯ БЕЛАРУСЫ. ILO&FRIENDS

Вітаўт МАРТЫНЕНКА,
музычны крытык

Ilo&Friends «Па дарозе», Bielastok, 2010, «GM Records».

Хоць на нашым музычным рынку (у крамах, радыёперадачах, TV, на канцэртных пляцоўках) не надта багата беларускай музыкі ўвогуле, а пра сусветную рок-беларусіку і гаварыць не варта, усё ж пільны меламаман знаходзіць цікавыя імёны — цераз прэсу, цераз нейкія аглядныя складанкі, а потым і цераз інтэрнэт. Таму калі на складанцы «Наша альтэрнатыва» вы спанатрылі сабе пад настрой нешта ад беластоцкага гурта «5set5», дык журналіст Анатоль Мьяльгуй ужо ў сваёй рэцэнзіі на іх альбом «Х», прывезены яму ў 2007-м з Польшчы, здолеў закрануць і тэму сольніка Ілоны Карпюк, лідэра названага калектыву. Я ледзь не засумаваў было, што не здабуду таго сольніка, аж вось неяк у мастацкай галерэі «Ў» ля плошчы Перамогі ў Мінску трапіў на шыкоўную прэзентацыю акурат польскай рок-беларусікі (пісаў пра гэта ў «Бярозцы» № 2, 2011), дзе прыдбаў сабе і сольнік Ілоны Карпюк «Па дарозе».

Калі сам гурт, нягледзячы на відавочную актуальнасць музычнай мовы, усё ж упісваўся ў пэўную глабальную плынь шоу-

бізнесу, дык альбом Ілоны сходу ўразіў подыхам свежасці, узнёспасці, чысціні. Да таго ж пачуцці гэтыя будуць актуальнымі і для сталых наведнікаў «БАСовішча», дзе Ілона апошнія ці не дзесяць гадоў працуе ў журы, у аргкамітэце. Многія і ў нас яе нібыта добра ведаюць, але паслухаўшы альбом, пэўна, кожны скажа, што зусім не ведаў Ілону. Такою незацёртасцю пачуццяў і яркасцю мелодый напоўнены альбом «Па дарозе», што параўнаць музычны змест яго можна хіба што з меладызмам Мулявіна або Плясанава.

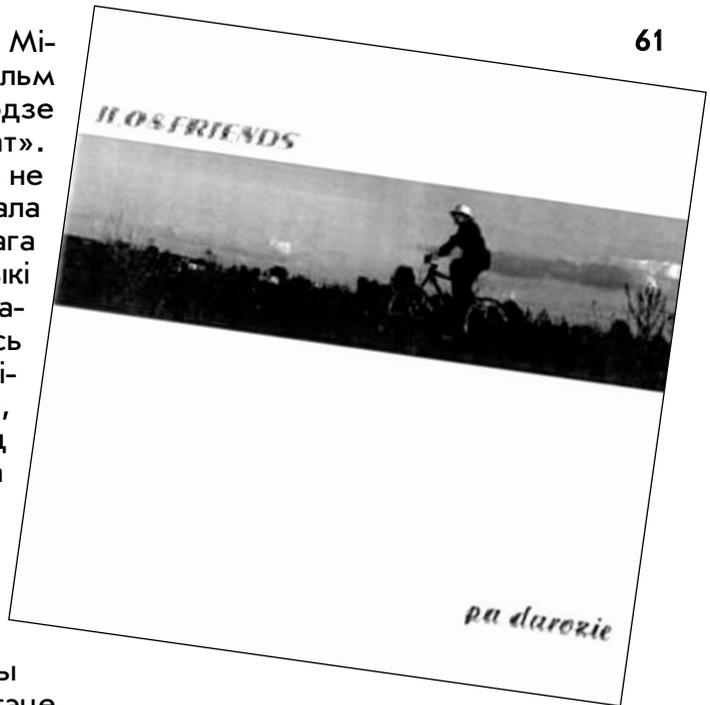
Альбом не надта доўгі (35 хвілін), але надзвычай разнастайны: тут і фальклор («Ой, вясна-красна»), і рок-пераасэнсаванне літаратурнай класікі («Мой век» Уладзіміра Караткевіча, «Калі краты распілаваць» Анатоля Сыса), і свая інтэрпрэтацыя рок-здабыткаў землякоў («Забралі ўсё яму» Лукаша Сцепанюка-Стера, «Сцяна» Мажэны Русачык з бельскага гурта «Eüforyja»). Але найважнейшае, бадай, магутны вакал Ілоны — і ў сваіх кампазіцыях, і ў інтэрпрэтацыях. Варта дадаць таксама, што згаданую песню «Калі краты

распілаваць» польскі рэжысёр Мікола Ваўранюк узяў у свой фільм «Сыс пра Сыса», які ў 2010 годзе прэзентаваў тэлеканал «Белсат».

Зрэшты, Ilo&Friends — гэта не толькі Ілона Карпюк (вакал). Мала таго, што ў склад яе акустычнага гурта ўваходзяць яшчэ і музыкі легендарнай «RIMA» Марцін Кахановіч (гітара) і Анджэй Гжэсь (перкусія), якія ўжо паездзілі з гастроямі і па Польшчы, і па Беларусі, дык яшчэ сярод гасцей студыйнай сэсіі гэтага альбома апынуліся таксама мегазоркі беларускага року акардэаніст Яўген Шэмет (ну хто ж не памятае віцебскі гурт 90-х «Грамада»!), той жа Лукаш Сцепанюк (а гэты прапісаўся не толькі ў аргкамітэце «БАСовішча», але са сваім рэпам і на такіх знакамітых кружэлках, як «Пасадзіў DEAD RAPку/Rap Not Dead», «Сэрца Эўропы In Rock») і невядомыя ў нас Павел Озябло (гітара) і Тамаш Вітэк (труба) граюць узорна, па-еўрапейску. Апошняга многія маглі б прыгадаць з альбома бельскага барда Алега Кабзара «12 сноў...» Дык ці не зорны сам склад музыкаў?

Праўда, і ў тэкставай частцы альбома «Па дарозе» 50 % даробку належыць Ілоне Карпюк, што дазволіла гранічна пільна кантраляваць яго канцэпттуальную лінію. І гэта, як бачна з назвы і з мастацкай аздобы, вызначэнне жыццёвага сэнсу:

Там па дарозе цягне туман,
Там па дарозе з дажджом ападае пажоўклы ліст.
З твару падазрона, доўга на свет спягладзеш:

Не так проста запытацца пра дарогу,
Не так проста запытацца, дзе яна?
Дзе нараджаецца колер неба?
Нам уцякаць адкуль не патрэба?
Я лячу далёка! Далёка
Ўстае новы дзень.

Там па дарозе расце трава,
Там пры дарозе зеллем зарастае апошні крыж,
Ціхім плачам развітанне надыходзіць.
Не так проста развітацца назаўсёды,
Не так проста развітацца назаўжды.
Не забірай мой кавалак неба,
У марах вярніся на боль патрэбы!
Я палячу далёка! Далёка
Ўстае новы дзень.

Песня «Па дарозе» нездарма стаіць на самым пачатку кружэлкі. І не толькі з-за сваёй ключавой ролі ў канцэпцыі альбома, але і з-за спецыфічнай рытмікі ды самаадданай выкладкі музыкаў калектыву. Але ж гэта не адзіны хіт новага рэлізу. Альбом

62 увесь можа стаць лепшым узором кардынальнай непадобнасці традыцый беларускага року з савецкіх ці антысавецкіх крыніц. Мы ўнікальны і там, і тут хоць бы таму, што ў нас няма шоубізнесу з яго тупымі фарматамі і іншымі ўмоўнасцямі, таму і спяваем пра жывыя чалавечыя пачуцці: «Хвароба», «Танга», «Сыну». І ў гэтай унікальнасці ёсць яшчэ такія таленты, як Ілона Карпюк і сябры, г. зн. Ilo&Friends. А ў тым, што гэта сапраўдныя сябры, я асабіста пераканаўся яшчэ і з таго, што менавіта на вокладках кружэлак Ilo&Friends мне давалося

спанатрыць згубленую беларусамі ў 1929 годзе літару Г, якую мы з А. Мьяльгуюем вярнулі ў сваёй кнізе «222 альбомы беларускага року» (2006). Дык вось і польскі беларус Andrzej Grześ цяпер кірыліцай пішацца на кампактах як Анджэй Гжэсь, і ў гэтым адчуваецца нейкая пераемнасць традыцыі.

А напрыканцы — пра выдавецкую культуру польскіх бел-CD: дыск праекта Ilo&Friends прываблівае ўжо сваім зграбненькім белым дыгіпакам, хоць асабіста я перш за ўсё звярнуў увагу на імя аўтара. І не памыліўся.

Прэм'еры

Чары дабрыні

Вольга НАВАЖЫЛАВА

Новы мюзікл Марка Самойлава «Чароўная лямпа Аладзіна», пастаўлены гэтай восенню ў Беларускім дзяржаўным акадэмічным музычным тэатры, прыйшоўся даспадобы не толькі маленькім дзецям, але і падлеткам і нават дарослым.

І сапраўды, мудрая казка не ведае межаў — ні ўзраставых, ні геаграфічных. Ну хіба можа не крануць гісторыя аб тым, што нават самая незвычайная мара абавязкова спраўдзіцца ў таго, хто шчыры, смелы, добры, хто ўмее любіць і спачуваць!

Музыка спектакля — вельмі прыгожая, пранікнёная. Марк

Самойлаў — цудоўны меладыст! Дарэчы, свой першы вальс ён напісаў у 13 гадоў, яшчэ не маючы музычнай адукацыі. А сёння няма ніводнага музычнага тэатра на тэрыторыі былога СССР, дзе б не ішлі спектаклі Марка Самойлава. У беларускім музычным ужо ставіліся тры мюзіклы для дарослых. І вось цяпер — дзіцячы.

Паставіла гэты яркі, эмацыянальны спектакль вядомы рэжысёр Сусанна Цырук. Выканаўцы галоўных роляў — Аляксандр Гелэх (Аладзін), Кацярына Дзегцярова (прынцэса Будур), Дзяніс Мальцэвіч (Султан), Дзяніс Ня-

Кветкі і падарункі ад юных глядачоў Джын не начараваў, а заслужыў.

мцоў (Джын), Вікторыя Жбанкова-Стрыганкова (маці Аладзіна) здолелі данесці да нас рамантычны і ўзнёслы сэнс гэтай дзівоснай казкі.

— Спачуванне — гэта такая рэдкасць сёння! Асабліва, калі яно шчырае, — расчуленна гаворыць маці Аладзіна закаханаму ў яе Джыну.

І няхай ён, стаўшы чалавекам, страчвае свае чароўныя схільнасці, але набывае здольнасць да шчырых чалавечых пачуццяў, па якіх так сумаваў на працягу пяці тысяч гадоў затачэння ў лямпе.

Побач са мной на прэм'ерным спектаклі сядзеў хлопчык гадоў 13-ці. Яго завуць Ілля, на

прэм'еру ён прыйшоў са сваёй мамай. Ілля з цікавасцю сачыў за сюжэтам, а пасля паведаміў мне, што наведвае гэты тэатр з 3-х гадоў і лічыць яго самым сучасным у Беларусі.

Сваіх глядачоў «самы сучасны тэатр» абяцае яшчэ парадаваць цікавымі прэм'ерамі. Мы ўбачым «Шчаўкунок» П. Чайкоўскага, навагодняе мюзік-фэнтэзі вядомага беларускага кампазітара Алены Атрашкевіч «Чароўны гадзіннік, або Хто выратуе Новы год», гала-канцэрт «Навагодняе кабарэ», балет «Асоль» беларускага кампазітара Уладзіміра Саўчыка.

Фота аўтара.

64
Маляваць проста!..
Як дыхаць

Кацярына БЕЗМАЦЕРНЫХ

Кажуць, добры настаўнік можа падараваць другое нараджэнне. Народная арт-студыя «Wostrau» у Нацыянальным цэнтры мастацкай творчасці дзяцей і моладзі славу тае сваімі педагогамі, пачынаючы са знакамітага Сяргея Пятровіча Каткова, які даў пуцёўку ў творчасць многім беларускім мастакам. Адзін з іх — Юрый Іваноў. Сваіх выхаванцаў ён заўсёды вучыць не проста маляваць, а праяўляць уласную сутнасць, унікальнасць.

У прасторным памяшканні за мальбертамі і трохгадовыя, і трыццацігадовыя.

— Чалавеку, які толькі намагае свой стыль у мастацтве, нельга казаць: «Паўтары тое, што я зрабіў!» альбо «Я навучу цябе правільна маляваць!» — распавядае Юрый Іваноў. — Мы яму адразу кажам: «Ты ўжо мастак. І не трэба становіцца ў чаргу за нейкімі там рамеснымі навыкамі». Для дзіцяці, падлетка маляванне — спосаб спазнання свету — яны гуляюць з фарбамі, гуляюць з паперай, гуляюць з педагогам. І падчас гэтай гульні ўзнікаюць цэлыя сусветы. Але калі прыйдзе настаўнік і скажа: «Зараз дзеці будуць вывучаць кампазіцыю, а потым колераз-

наўства», уся цэльнасць, яснасць гэтых сусветаў разбураецца.

Вынікі свабоды, якая пануе ў студыі, уражваюць. Напрыклад, дзевяцігадовая Паліна Пугачоўская ўпершыню прадставіла Беларусь на міжнародным форуме «Прыгажосць і супярэчнасць свету». Цяпер малюнак пасяліўся ў галерэі «Тэйт-мадэрн» у Лондане.

Зрэшты, што яшчэ называць вынікамі?

— Мастацтва не мэта, а шлях, — лічыць Юрый Іваноў. Калі дзіця не малявала ў дзяцінстве, гэта можна параўнаць з сіндромам Маўглі. Задача чалавека — разбудзіць сябе самога. А мая функцыя як настаўніка — быць і псіхалагам і рэжысёрам, каб стымуляваць памкненні юнага творцы.

Эля БІЗЮК, 6 гадоў.